

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1875. Andra Kammaren. N:o 35.

Lördagen den 17 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades det i Kammarens sammanträde den 10 i denna månad förda protokoll, äfvensom protokollsutdrag rörande de beslut, som under gårdagen af Kammaren fattades.

§ 2.

Vid föredragning af Herr Sven Nilssons från Österslöv motion, N:o 174, om vidtagande af åtgärder för utfående från Danmark af der befintliga handlingar rörande sådana svenska provinser, som förr tillhört Danska riket, blef berörda motion hänvisad till Kammarens Tredje Tillfälliga Utskott.

§ 3.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets utlåtande N:o 10, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel; och förekom dervid i ordningen

25:te punkten:

Utskottet hade föreslagit:

att Kongl. Maj:ts nädiga framställning om uppförande å Sundhetskollégii stat af 4,500 kronor såsom lön för en rättskemist måtte endast på det sätt af Riksdagen bifallas, att till bekostande af rättskemiska undersökningar skulle för år 1876 på extra stat anvisas ett belopp af 3,000 kronor.

I anledning af denna hemställan yttrade

Chefen för Kongl. Ecklesiastikdepartementét, Herr Statsrådet Wennerberg: Ar 1823 faststälde Kongl. Maj:t ett af Sundhetskollégium framställt förslag till stadgande om hvad iakttagas borde vid medikolegala besigtningar å döda kroppar och dervid bestämdes, att en sådan undersökning skulle verkställas af vederbörande läkare, biträdd af apotekaren eller provisorin på närmaste apotek. Redan under den tid Berzelius här i Stockholm vid Carolinska institutet sysselsatte sig med den vetenskap, som af honom nära nog blifvit framdragen från sitt intet, och än mer under den senare tiden, då Berzelii lärjungar ytter-

*Angående löne-
anslag åt en
rättskemist.*

Angående löne-
anslag åt en
rättskemist.
(Forts)

ligare utvecklade densamma, fann man, att en sådan undersökning icke kunde vara fullt tillförlitlig, hvarföre också år 1845 utkom en anvisning, huru man skulle kunna säkrast på kemisk väg upptäcka och undersöka olika gifter i döda kroppar. Sedan dess har förrunnit mer än ett fjerdedels sekel, under hvilket densamma tjänat till ledning vid rättskemiska undersökningar.

Man trodde sig, att börja med åtminstone, härigenom hafva kommit på det klara i denna viktiga sak, men kemiens hastiga utveckling har redan länge visat omöjligheten af att alltid kunna med hittills begagnade hjälpmedel bestämma, huruvida i en död kropp förgift finnes och varit anledning till döden eller icke; åtminstone har detta varit förhållandet och skulle blifva det i en mängd mycket svårt igenkännliga fall. Detta har så väl inom rättskipningen, som i synnerhet hos den främsta medicinska myndigheten väckt mycket bekymmer, hvarföre Sundhetskolegium också allt ifrån år 1870 ansett det för sin skyldighet att hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om statsanslag, för att derigenom blifva satt i tillfälle att kunna uppdraga de rättskemiska undersökningarna åt en särskild sakkunnig person, som uteslutande åt dem kunde egna sin tid. Anslaget har under ett par år först utgått med 2,000 kronor och sedan med 3,000 kronor, men dock befunnits otillräckligt. Orsaken, hvarför detta fortfarande är förhållandet och hvarföre anslaget nu, mera än förut, kräfver en tillökning, torde i väsentlig mån vara den, att den person, som tidigare haft detta uppdrag sig anförtrodt, för egna medel utan synnerlig svårighet kunnat anskaffa sig de för dessa undersökningar så högst viktiga laboratorierummen, samt sjelf egt de utensilier o. d., hvilka för hvarje sådan medikolegal undersökning äro nödvändiga.

Det har af Sundhetskolegium i en tidigare underdånig framställning till Kongl. Maj:t blifvit framhållet, hurusom, vid de af vederbörande läkare med biträde af apotekare förrättade undersökningar af döda kroppar, mer än en gång inträffat, att arsenik — förgiftning af arsenik under form af korn eller grus är så lätt att upptäcka, att undersökningen utan fara kan öfverlätas åt hvarje provincialläkare och apotekare — det har inträffat, säger jag, att vid dylika undersökningar arsenik icke blifvit funnen, oaktadt symptomerna före döden, liksom liköppningen, ja, till och med den brottslikes egen bekännelse utvisat, att en arsenikförgiftning egt rum, och att arsenik sålunda äfven hade bort kunna upptäckas. I andra fall åter har arsenik verkligen blifvit af läkaren och apotekaren vid obduktionen funnen, men arsenikens närvaro i den dödes kropp derföre ej bevisad, enär densamma härrört eller kunnat härröra från helt andra omständigheter, sasom t. ex. af genom arsenik förorenade undersökningsredskap. Förhållandet är nemligen det, att på de vanliga apoteken laboratorierna måste hållas öppna och begagnas för hvarjehanda andra ändamål än rättskemiska, hvarigenom lätt kan hända, att instrumenten och reagenserna förorenas af främmande ämnen, så att det icke alltid blir lätt att bestämdt afgöra, huruvida en förgiftning egt rum eller icke. En svensk medborgares timliga väl eller ve kan således, betänkligt nog, bero på en dylik undersökning, vid hvilken, som jag nämmt, kan inträffa, antingen att i den mördades kropp vid obduktionen icke an-

träffats något förgiftningsmedel, eller ock, om detta varit förhållandet, att anledningen dertill legat uti en illa verkställd undersökning, hvilken dock icke kunnat ske bättre, emedan lämpligt laboratorium och goda kemikalier icke funnits på stället att tillgå.

*Angående löne-
anslag åt en
rättskemist.
(Forts.)*

Det nu sagda gäller redan det förgiftningsmedel, som dock är lättast att upptäcka, arsenik; men det gäller i ännu högre grad om de förgiftningsmedel, hvilka äro vida svårare att igenkänna, såsom t. ex. blåsyra och fosfor. Dessa äro nemligen, derest icke undersökningen verkställes snart och med stor noggrannhet, nästan omöjliga att igenfinna, ty de försvinna efter en kortare tid utan att lemna spår efter sig i den döda kroppen.

För verkställandet af rättskemiska undersökningar här i Stockholm insändas ofta inelwof af lik, hvilka legat lång tid i jorden och uti hvilka, just derföre att de icke tidigt nog blifvit undersökta, måhända hvarje spår af förgiftning försvunnit inför en vanlig undersökning, och der således en så beskaffad undersökning är alldeles förfelad.

Stats-Utskottet har såsom skäl för sitt afstyrkande anfört, att »frågans ställning icke sedan sista riksdagen undergått någon förändring». Ser man på Stats-Utskottets motivering för sitt afstyrkande förra riksdagen, så finner man denna bestå deruti, att Utskottet då ansåg, att det visserligen stora antalet af årliga medikolegala undersökningar under föregående tid i framtiden torde komma att nedgå och således icke borde föranleda till anställande af någon särskild rättskemist med lön på ordinarie stat. För att visa det verkliga förhållandet i afseende härå, ber jag att få anföra några siffror, hemtade ur Sundhetskolligi underdåniga skrifvelse till Kongl. Maj:t år 1871. Af densamma framgår att antalet af giftundersökningar år 1868 uppgått till 79, 1869 till 66, 1870 till 56, och 1871 till 55. I bilagan till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet till innevarande Riksdag är uppläst, att dessa undersökningar från I November 1872 till samma dag 1873 uppgått till 72, och från den I November 1873 till samma dag 1874 till 75. Antalet har således icke visat sig vara i nedgående, utan alltjemt hållit sig vid ungefärligen samma siffra. Bland dessa undersökningar hafva visserligen årligen förekommit omkring 20 så grofva fall af arsenikförgiftning, att redan undersökningen af vederbörande provincialläkare i landsorten varit tillfyllestgörande, men de öfriga undersökningarne, i medeltal uppgående till ett antal af femtio eller något derutöfver, hafva mast här i Stockholm verkställas. Då det är af högsta vikt, att dessa undersökningar icke uppskjutas, utan genast företagas, så är den tjenstgörande rättskemisten tvungen att hela året om i hufvudstaden närvara, utan att någonsin kunna påräkna några ferier. Han måste vara beredd på att mottaga sändningar fran landsorten när som helst och att genast, äfven om han derföre skulle nödgas att anlita nätterna, verkställa undersökningarne. Och dessa undersökningar äro dessutom i många årens gångs ansträngande. Somliga af dem kräfva visserligen icke mer än några dagars arbete, andra deremot veckors och någon gång till och med månaders; men för alla fordras mycken noggrannhet och icke obetydliga omkostnader för laboratorium och instrument. Härtill kommer att dessa sändningar äro af den beskaffenhet, att den, som skall verkställa undersökningarne, mycket

Angående löne-
anslag åt en
rättskemist.
(Forts.)

sällan får laborera på ett och samma ställe synnerligen länge. Innehållet af dem är nemligen så vidrigt och illa luktande samt granskapet med laboratoriet så litet inbjudande, att hyresvärden ganska snart ledsnar vid sin hyresgäst, och möjligheten för denne att anskaffa nödig lokal mot en icke alltför mycket öfverdrifven hyra således ganska betydligt försvåras. Beräknar man vidare i allmänhet 4 å 5 dagar för hvarje dylik undersökning, och antalet af dem i medeltal till 50 om året, så finner man redan af denna omständighet, att rättskemisten måste på dessa undersökningar använda största delen af året. Och huru ansträngande och svår rättskemistens tjänst är, derpå vill jag såsom ett exempel anföra, att, efter hvad jag fått höra af den person, som för närvarande har sig uppdraget att verkställa dessa undersökningar, under dagarne näst före jul till honom inkommo nio sändningar, eller burkar, innehållande förrutnade inelovor. Han måste genast börja undersökningarne och använda hela julhelgen på detta vidriga arbete. Men hurudant ifrågavarande arbete än må vara, låtom oss dock icke glömma att det gäller en mycket viktig sak, nemligen den att kunna gifva stöd åt en dom rörande en svensk medborgares lif eller ära.

Det anförda torde vara nog för att framhålla den viktigaste sidan af saken. Kongl. Maj:t har nu föreslagit, att anslaget skulle förhöjas från 3,000 kronor till 4,500 samt på ordinarie stat uppföras. Den begärda tillökningen är i sjelfva verket ringa; och kan man väl här, om någonsin säga, att, derest man vill göra den lilla besparing, som ligger i skilnaden emellan det föreslagna och det nu utgående beloppet, man gör en förlust äfven i ekonomiskt afseende, ty redan vid den härefter blifvande första undersökningen skulle måhända besparingen förvandlas till en utgift. På hastigheten af nu ifrågavarande undersökningar beror nemligen huru länge den för förgiftning misstänkte personen skall hållas häktad, och staten, som får vidkännas kostnaden för den anklagades underhåll under ransakningen, skulle lätt nog få utgifva mera penningar, än som erfordrats för ett snabbare verkställande af den rättskemiska undersökningen. Dessutom är det ju för rättskipningens behöriga gång af högsta vikt, att så litet dröjsmål, så liten osäkerhet som möjligt, vid densamma eger rum.

Den inom sitt fack framstående man, som hittills egnat en stor del af sin verksamhet åt rättskemiska undersökningar, har sjelf varit nog lycklig att ega ett eget laboratorium, men har lemnat befattningen, måhända på grund af den ofrihet, som densamma alagt honom, måhända också på grund af den alltför ringa ersättning, hvarmed hans arbete blifvit af staten gäldadt.

Jag tror mig icke behöfva säga något vidare i frågan. Jag vill endast tillägga att Första Kammaren, på anförda skäl, redan bifallit ifrågavarande proposition, och betvivlar icke, att äfven denna Kammare af det nu sagda skall finna sig öfvertygad om att det är billigt, rätt och klokt att lemna sitt bifall åt den af Kongl. Maj:t gjorda framställningen.

Herr Törnfeldt: Jag instämmer fullkomligt uti det som den föregående ärade talaren nu andragit om vigten och värdet af det nu

ifrågavarande anslaget, men jag kan dock icke underlåta att uttala min förvåning deröfver, att man icke velat bekosta ett anslag för undersökningar inom handelskemiens område, likaväl som inom rättskemiens. För min del anser jag att detta hade varit af behovet påkalladt, ty de kläder vi begagna, de tapeter med hvilka vi pryda väggarna i våra rum, den mat och dryck vi förtära, allt detta kan ju ofta innehålla giftiga ämnen och bör således om så påfordras kunna underkastas en kemisk undersökning. Utskottet säger, att erfarenheten ännu icke ådagalagt behovet att för de rättskemiska undersökningarne inrätta en ordinarie tjänstebefattning. Ja man dricker förgiftadt vin eller förgiftadt öl och insuper så småningom giftet och förstör på detta sätt sin helsa, utan att sjelf märka det. När så kan vara förhållandet, så vore det godt att på den väg jag nu omförmält få erfarenhet om saken. Emellertid är det viktigare än man i allmänhet föreställer sig, att såväl rättskemiska som handelskemiska undersökningar kunna åvägbringas. Dessa sistnämnda undersökningar gälla icke själens odling och de sköna konsterna, hvarför man icke tyckes hafva någon smak, utan lifslevfande kött och blod; och sådana undersökningar är man väl angelägen om att få.

Jag yrkar afslag å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Hörnfeldt: Summans obetydlighet gör, att man icke bör, då man vill anföra de skäl, som föranledt Utskottet att till en del afstyrka Kongl. Maj:ts proposition, länge upptaga Kammarens tid; men några ord torde emellertid tillåtas mig att yttra derom.

Jag vill då erinra Kammaren hvad säkert är enhvar bekant, att Kongl. Maj:t sistlidne riksdag för aflöning åt en rättskemist begärde samma summa, som nu blifvit för ändamålet äskad; men att Utskottet åd afstyrkte bifall dertill på de grunder, som återfinnas i Stats-Utskottets förlidna riksdag afgifna utlåtande N:o 20, der det heter:

»Med anledning af de utaf Kongl. Maj:t fastställda förändrade stadganden rörande rättskemiska undersökningars verkställande, har Utskottet väl ansett, att nödiga medel böra anvisas för den nya anordningens upprätthållande. Emellertid har, så vidt Utskottet kunnat bedöma, erfarenheten ännu icke ådagalagt, att de rättskemisten tillhörande göromål äro af den trägna beskaffenhet, att för deras skötande allt framgent fordras en persons odelade arbetskraft. Vid sådant förhållande har Utskottet funnit sig icke kunna för närvarande biträda förslaget om inrättande af en för ändamålet afsedd ordinarie tjänstebefattning, utan ansett, att de medel, som för bekostande af ifrågavarande undersökningar äro behöfliga, böra tillsvidare på extra stat anvisas. Hvad angår beloppet af dessa medel, torde detsamma skäligen kunna inskränkas till den af Sundhetskolegium för innevarande år begärda summa af 3,000 kronor». I enlighet hvarmed Utskottet hemställde, att Kongl. Maj:ts ofvanberörda nådiga framställning måtte endast på det sätt bifallas, att för bekostande af rättskemiska undersökningar anvisas för år 1875 på extra stat ett belopp af 3,000 kronor.

Denna Utskottets motivering godkändes af Riksdagen, och dess hemställan bifölls. Och då man nu finner af bilagorna till Kongl.

Angående löne-
anslag åt en
rättskemist.
(Forts.)

Maj:ts proposition i ämnet, hvad ock blifvit af Herr Ecklesiastikministern medgifvet, att de rättskemiska undersökningarne sedan sista riksdagen icke i nämnvärd mån ökats, så är det naturligt, att Utskottet nu icke kunnat lemna annan tillstyrkan än som skett; och då jag, oaktadt jag medgifver, att Herr Ecklesiastikministern anført åtskilliga skäl, som tala för bifall till propositionen, likväl tror, att man för närvarande kan nöja sig med hvad Utskottet tillstyrkt, får jag yrka, att Utskottets förslag måtte af Kammaren bifallas.

Herr Rossander: Det torde icke vara mycket att tillägga till hvad Herr Ecklesiastikministern i denna fråga yttrat; men då jag i likhet med alla andra läkare under min studietid haft tillfälle att se sådana undersökningar som dem, hvarom nu är fråga, verkställas, kan jag såsom ögonvittne och till och med såsom deltagare i några sådana intyga, att de äro icke endast de vidrigaste utan äfven de besvärligaste undersökningar, man kan företaga sig. Det är fullkomligt sant, att sådana undersökningar, då de gälla en så vigtig sak, fordra en oaf-lätlig tillsyn, och det är icke möjligt för en person att, då han håller på med dem, bestrida jemväl en annan befattning eller tjänst, af hvad beskaffenhet den vara må, som kan föranleda till hans aflägsnande ur det rum, der han skall följa undersökningens gång. Det har också faktiskt visat sig, att så icke kunnat ske. Det är icke heller så fullkomligt riktigt att påstå, det några nya fakta i saken icke, sedan sista Riksdagens beslut i frågan fattades, tillkommit.

Att de uttalade åsigterna om, att undersökningarnes antal då skulle vara oproportionerligt högt och sannolikt i framtiden icke blifva högre utan lägre, varit ogrundade, har Herr Ecklesiastikministern redan påpekat; men för den, som känner sakens inre förhållanden, tillkommer ett annat skäl. Herr Ecklesiastikministern antydde, att den person, som innehafvt denna befattning, och äfven egt eget laboratorium, likväl lemnat den, ja, det är fullkomligt sant, att denna person, som derjente hade en annan tjänst, lät inreda åt sig i sitt hem ett särskildt laboratorium endast för att kunna fylla sin plats såsom rättskemist, som han för tillfället åtagit sig. Han trodde, att det skulle vara möjligt för honom att fylla denna plats, då han hade laboratoriet i sin egen våning, på samma gång han skötte sin andra befattning; men det befanns vara omöjligt, och, oaktadt de stora kostnader han nedlagt, har han nu lemnat rättskemistbefattningen och återgått till den andra, då lönen för den förra var liten och den ställning, den medförde, osäker. Nu är en annan person, hvilken också innehar annan befattning, förordnad till rättskemist; och det lider intet tvifvel, att icke äfven han, om han ställes i valet mellan rättskemistbefattningen och en annan ordinarie befattning med lika eller större inkomster, skall välja den senare och på samma sätt afgå såsom rättskemist. Man kan dessutom icke begära, att han, såsom fattig karl, skall åt sig inreda laboratorium, hvilket han kunde och borde göra, ifall han blefve tillräckligt aflönad. Om han nu träder tillbaka, så är min öfvertygelse, att det skall blifva ganska kinkigt att få platsen åter besatt; ty hvarje läkare och kemist kan icke sköta platsen, dertill fordras en

läkare, som på samma gång är skicklig kemist, då det gäller att verkställa de difficilaste undersökningar man kan tänka sig.

Herr Törnfeldt gjorde en vigtig och välgrundad anmärkning, i afseende å begreppet rättskemist. Jag kan icke inse, att man behöver fasthålla vid begreppet rättskemist endast den betydelse eller den art af undersökningar som Herr Ecklesiastikministern antydte. Jag finner det icke vara främmande för en rättskemist att verkställa åtminstone en del af de undersökningar, hvarpå Herr Törnfeldt hänsyftat. Det är sannolikt, att, om denna tjänst en gång blir tillräckligt aflönad, så att man kan ställa några pretentioner på dess innehafvare, Kongl. Maj:t äfven kan till denne tjänsteman remittera andra undersökningar än sådana som nu tillkomma honom att verkställa på *lik*. Om nemligen någon anför klagomål öfver förgiftade viner, kläder, tapeter m. m., och rättslig behandling af sådant mål blir inledd, så kan jag icke finna annat än att rättskemisten är både befogad och skyldig att i dylika fall verkställa nödiga undersökningar. För sådana klagande finnes nu ingen annan vän, än att Kongl. Maj:t skickar dem till Teknologiska institutet, der man, så långt tiden medgifver, föranstaltar om sådan undersökning. Jag tror icke, att lärarne vid denna institution undandraga sig att i dylika fall verkställa de nödiga undersökningarne, men det är naturligt att i den mån de hafva annat att göra, sådant icke kan ske med den skyndsamhet, som ofta betingas af omständigheterna, alltid förutsatt sådana fall, der en domstolsfråga föreligger, ett fall af förgiftning, som ej medfört dödlig utgång. Dessutom kan det vara fråga om, huruvida icke, i afseende å den organiska kemien, det kan vara lämpligare att en rättskemist verkställer dit hörande undersökningar. Jag tror sålunda, att man ganska väl kan utsträcka begreppet rättskemist längre än man hittills gjort. På den instruktion, som framdeles kan komma att utfärdas för rättskemist, beror naturligtvis, hvilka förökade anspråk man skall kunna ställa på denna tjänst. Jag tycker således, att så många skäl tala för Kongl. Maj:ts förslag, och då jag känner de svårigheter som för närvarande finnas för att med en fullt kvalificerad person få denna plats tillsatt, så hemställer jag att Kammararen ville på det sätt antaga Kongl. Maj:ts förslag, att till bekostande af rättskemiska undersökningar må för år 1876 på extra stat anvisas ett belopp af 4,500 kronor.

Jag har icke någon farhåga att sätta detta anslag på extra stat, ty behovet af en sådan rättskemist kommer nog allt framgent att finnas. Och eftersom det nu är modernt att uppföra alla nya anslag på extra stat, så skall jag icke motsätta mig ett sådant förfarande äfven i detta fall.

Herr Key: Då den summa, hvarom man här tvistar, är så obetydlig som 1,500 kronor, och då såväl Herr Ecklesiastikministern som den siste talaren anförde så bevekande omständigheter, att det skulle kunna gifva anledning till den förmodan, att Stats-Utskottet har visat sig allt för småaktigt, så ber jag att till hvad Herr Hörnfeldt anförde få lägga några få ord. Frågan ställer sig på det sätt, att Sundhetskollegium i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t af den 5 December 1873 hemställt, »att Kongl. Maj:t måtte tackas hos Riksdagen göra fram-

Angående löne-
anslag åt en
rättskemist.
(Forts.)

Angående löne-
anslag åt en
rättskemist.
(Forts.)

ställning om lön på stat, motsvarande en professorslön, för innehafvaren af nämnda befattning, eller ock, derest Kongl. Maj:t skulle finna endast ett års erfarenhet i fråga om mängden och beskaffenheten af de rättskemisten åliggande göromål vara otillräcklig för att derpå grunda den sålunda föreslagna framställningen, höja rättskemistens arvode för år 1874 till 3,000 kronor.»

Nu valde Riksdagen i fjor det senare af dessa alternativ. Af bilagan till Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof inhemtas, att under loppet af 1873 hafva förekommit 53 rättskemiska undersökningar, omfattande 77 särskilda föremål, hvilka blifvit af rättskemisten handlagda. Under tiden från 1 November 1873 till samma dag 1874 hafva 55 rättskemiska undersökningar förekommit, omfattande 75 särskilda undersökningsföremål. Således har, efter hvad Herr Ecklesiastikministern sjelf erkänt, undersökningarnes antal i fjor ställt sig på samma punkt som året der förut; ja, de hafva till och med varit i någon obetydlig mån mindre under år 1874 än för år 1873.

Vid sådant förhållande ansåg Utskottet, då inga nya omständigheter tillkommit, sig böra uppföra denna utgiftspost till samma belopp som hittills. Skulle emellertid Kammaren vilja omfatta Herr Rossanders förslag om beviljande af 4,500 kronor för det afsedda ändamålet, så skall jag icke hafva något deremot. Jag vill blott med anledning af Herr Departementschefens ytande, att dessa rättskemister till följd af beskaffenheten af deras sysselsättning vore snart sagdt förskjutne af Stockholms hyresvärdar, nämna, att, för den händelse man anser att genom bifall till den ifrågasatta förhöjningen af anslaget, denna olägenhet i någon väsentlig mån kunde afhjelpas, jag ej vill motsätta mig detta. Men jag fruktar, att om det verkligen är så illa ställt för denne tjänsteman, att han till följd af *beskaffenheten* af sina göromål är snart sagdt en landsflykting, utan hus och hem, så är det icke nog med anslagsförhöjningen, utan Riksdagen skall förr eller senare blifva tvungen att åt honom bygga ett särskildt hus med laboratorium, på det han icke vidare den ena gången efter den andra må blifva uppsagd till afyttning utan må kunna vara förvissad om att utan afbrott få vistas under tak.

Men, som sagdt, om Riksdagen vill med 1,500 kronor förhöja det anslag som för närvarande utgår till bekostande af rättskemiska undersökningar, så skall jag för min del ej motsätta mig en sådan förhöjning på sätt Herr Rossander föreslagit.

Herr Lyttkens: Herr Törnfeldt har fört frågan in på ett gebiet som förut varit främmande för densamma, nemligen på handelsrättskemieni område. I England pågår för närvarande en stor strid i detta hänseende. Der i parlamentet har olika åsichter sökt göra sig gällande, i det en del yrkat att det allmänna bör skydda den enskilde för de allt mer tilltagande förfalskningar, som inom så väl handels och industriens område som i fråga om förnödenhetsartiklar yppa sig och verka skadligt.

De som strida emot detta hafva gjort gällande den satsen, att »den som icke ser upp med ögonen får se upp med pungen» d. v. s. att det bör vara öfverlemnadt åt den enskildes egen omtanka att icke inköpa förfalskade lifsmedel och andra förnödenheter. Detta kan väl

låta sig sägas, men det låter sig sannerligen icke lika lätt göras. Med den utveckling förfalskningarne hunnit stå den enskilde snart sagdt alldeles rättslös emot sådana förfalskningar; det förekommer att matvaror, kläder, tapeter äro blandade med giftiga eller skadliga ämnen, snart sagdt alla öfriga varor äro utsatta för mer eller mindre uppblandningar, och allmänheten tillfogas deraf stor skada såväl i sanitärt som ekonomiskt hänseende. Allt detta fordrar kraftig tillhjälp som blott kan vinnas genom noggrann kemisk undersökning, men frågan är: skall den enskilde sjelf draga försorg härom eller är det statens skyldighet att härvid mellankomma? I Sverige har i vissa orter saken kommit in på en rätt väg derigenom att enskilda korporationer och sällskap tagit saken om hand. Så hafva landbruksskolor, hushållningssällskap m. fl. beredt tillfällen för undersökningar af ifrågavarande art å ämnen som tillhöra jordbruket, såsom gödningsämnen, frösorтер och dylikt. Men detta är icke tillräckligt för alla, utan att man har derföre sökt att vinna statens medverkan. Vid Landbruksakademien senaste sammankomst med deputerade från hushållningssällskapen, väcktes förslag att Landbruks-akademien skulle ingå till Regeringen med begäran att den måtte väcka förslag derom att, derest landsting eller län eller hushållningssällskap ville bestrida kostnaden för ett laboratorium samt hälften af årliga utgifterna för kemistens lön m. m., så skulle staten tillsläppa den andra hälften. Detta tyckes mig vara den riktiga och mest praktiska vägen för frågans lösning, ty kostnaderna blifva så betydliga att utan statens mellankomst det knappt låter sig göra, ty jag kan upplysa Herrarne om att ett sådant laboratorium kostar minst emellan 1 och 2,000 kronor. Hvad Herr Törnfeldts förslag angår, anser jag detsamma icke lämpligt, emedan rättskemistens tid skulle genom dessa »handelsrättskemiska» besigtningar sannolikt så mycket upptagas att det icke blefve någon öfver för hans hufvudsakliga och viktigaste förättningar, nemligen rättsmedicinska undersökningar.

I Stockholm erfordras icke något handelsrättskemiskt laboratorium, ty der finnas redan två, nemligen vid Landbruks-akademien experimentalfält och på Teknologiska Institutet, hvarest med någon utvidgning och omorganisation af tjänstgöringen detta behof kan fyllas. Stockholm är sålunda väl gynnadt; hvaremot hela det öfriga landet är i detta hänseende lottlöst. Nu säger man visserligen att varorna kunna skickas för undersökning till Stockholm, men det är icke nog med att rättskemisten sålunda besigtigar de ämnen som tillsändas honom, utan skall han göra rätt nytta, så bör han af sig sjelf uppleta varor som han kan misstänka såsom skadliga eller förfalskade, och besigtiga desamma samt varna allmänheten för deras inköp, hvarför dylika personer böra anställas åtminstone i alla våra större importstäder. För min del anser jag saken af stor vikt, och jag skulle önskat att på samma gång kommit från Regeringen ett förslag om ordnandet af denna angelägenhet för hela riket. Då så icke skett, så, oaktadt min stora benägenhet för sparsamhet och inseende vigten och värdet af en rättskemists anställande och på det något må vinnas, vill jag yrka bifall till Kongl. Maj:ts nådiga proposition i ämnet.

Herr Casparsson: Såsom skäl för sitt afstyrkande har Utskottet anført, att frågans ställning sedan sista riksdagen icke undergått någon

Angående löne-
anslag åt en
rättskemist.
(Forts.)

Angående löne-
anslag åt en
rättskemist.
(Forts.)

förändring, och vid förra riksdagen erkände Utskottet att nödiga medel borde anvisas för den nya anordningens upprätthållande, men att, så vidt Utskottet kunnat bedöma, erfarenheten ännu icke ådagalagt, att de rättskemisten tillhörande göromål äro af den trägna beskaffenhet, att för deras skötande allt framgent fordras en persons odelade arbetskraft».

Nu tror jag dock att erfarenheten ådagalagt svårigheten för en rättskemist att med sina göromål såsom sådan förena andra. Ty, såsom redan under diskussionen är upplyst, har den person som innehaft denna befattning nödgats afsäga sig densamma, emedan han har annat att sköta som upptager hans tid, och detta kommer sig helt enkelt deraf, att den arbetsfördelningens lag, som gör sig gällande inom öfriga lofliga yrken, icke är tillämplig för dem, som bedrifva det olofliga yrket att förgifva andra eller sig sjelfva. De göra icke detta på bestämda tider utan efter stundens hugskott, och deraf kommer det sig att rättskemisten vissa tider möjligen kan hafva tillfälle att egna sig åt annan sysselsättning, men deremot andra tider måste arbeta både natt och dag. Denna omständighet gör att platsen fordrar en person som odeladt kan derät egna tid och krafter.

Så goda skäl hafva här anförts för saken att jag i det fallet kan inskränka mig att återopa hvad som förut yttrats. Jag vill endast, hvad den förmenta besparingen angår, göra den anmärkningen, att så snart en sak anses behöflig man icke bör alltför mycket pruta derpå. Jag ber få anföra några exempel, som visa hvartill ett sådant prutande kan leda.

Vid 1870 års riksdag begärde Kongl. Maj:t 14,500 R:dr till uppförande af ridhus vid Karlsborg. Det beviljades icke, men förra riksdagen åskades för samma ändamål 48,500 R:dr, i hvilken summa visserligen gjordes någon nedsättning, men det beviljade beloppet öfverstege dock ganska betydligt hvad som vid 1870 års riksdag begärdes. Vid 1873 års riksdag begärdes 50,800 R:dr till uppförande af ridhus och stallbyggnader i Kristianstad. Det beviljades icke, men i fjor fingo vi en räkning på 260,000 R:dr för sagda ändamål, för hvilket äfven då anslogs 200,000 R:dr. Jag tror således, att »besparingarne» på fjerde hufvudtiteln icke varit mycket uppmuntrande, och jag fruktar för att »besparingarne» på den *åttonde* sannolikt icke skola blifva det mera. Jag hemtar ytterligare stöd för mitt antagande i detta fall af hvad som nyss yttrades af en statsutskottsledamot i fråga om möjligen uppkommande anspråk på anslag till uppförande af ett särskildt laboratorium åt rättskemisten. Om anslaget afslås nu, så kommer nog rättskemisten igen, men han kommer då kanske icke *ensam*, utan i sällskap med ett helt laboratorium med retorter, kolfvar, deglar, m. m., och då blir den summa som såsom erforderlig åskas, betydligt högre än den nu begärda. Kan man derföre nu få en rättskemist för det billiga priset af 4,500 kronor, så synes det mig allt skäl ej pruta på denna summa. Derföre, för besparingens skull, yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Leijer: Frågan synes mig numera så pass utredd, att jag icke behöfver säga många ord derom, och jag kunde gerna hafva afstått från ordet; men då jag sjelf är läkare och i denna egenskap har

haft mig ålagdt att afgifva yttranden i sådana frågor som tillkomma rättskemisten här i Stockholm, så har jag ansett mig böra uttala min åsigt i saken. Jag har nemligen förr varit stadsläkare och många gånger fått yttra mig öfver förgiftade varor och förfalskade födoämnen och dylikt, men måste erkänna att jag dervid icke kunnat väl tillfredsställa de anspråk som stälts på mig. Jag vill fästa Kammarens uppmärksamhet på att, med den utveckling läkarevetenskapen och dess hjälpvetenskaper tagit, det för läkaren i landsorten, hvilken icke, såsom läkarne i hufvudstaden, kan uteslutande egna sig åt en specialitet, utan måste sysselsätta sig med alla de till läkarens område hörande vetanden, är hardt nära omöjligt att följa med alla. Så t. ex. är det omöjligt att följa med den kemiska vetenskapens framsteg så att han i sådana frågor skall kunna yttra sig med nödig säkerhet. Han får vara glad om han kan underhålla sitt kemiska kunskapsmått till hushöf för läkepraktiken. Jag erkänner det gerna. Under sådana förhållanden är det naturligt att vi behöfva en rättskemist ex professo, och då vi fått den upplysningen att en sådan icke lärers kunna erhållas för den hittills anslagna lönen 3,000 kronor, så kan jag för min del icke annat än förordna bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Jag vill nu endast — och derföre begärde jag ordet — fästa Kammarens uppmärksamhet på ett yttrande af en värd talare på smålandsbänken. Denne talare ansåg att Stats-Utskottet varit i sin goda rätt, då det fortfarande tillstyrkt allenast 3,000 kronor, emedan Sundhets-kollegium föreslagit alternativt en lön motsvarande en professorslön eller ett arvode af 3,000 R:dr, och på grund häraf Riksdagen förslidet är beviljat endast detta belopp. Detta är visserligen sant, men den värde talaren glömde att ur den Kongl. propositionen uppläsa ännu en rad, och jag ber att få göra det i hans ställe.

Det heter nemligen att Sundhets-kollegium ej blott anhållit, att Kongl. Maj:t sasom ena alternativet »behagade för instundande år förhöja» arvodet till 3,000 kronor, utan äfven tillagt följande rad: *»hvarigenom dock, enligt kollegii förmenande, frågans afgörande endast komme att för ett år blifva uppskjutet»*. Detta berodde derpå att det då fanns en person som för denna summa ville åtaga sig befattningen. Nu deremot är detta ej vidare förhållandet, och Kollegium har sålunda haft fullkomligt rätt i sitt förmenande.

Jag vill nu icke längre trötta Kammarerna utan inskränker mig till att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Törnfeldt: Jag vill hemställa till Herr Hörnfeldt, huruvida icke, om Stats-Utskottet sasom motiv endast har att åberopa den uppfattning, det vid en föregående riksdag i ämnet haft, deruti ligger blott en skälunge så liten, att den vid kemisk undersökning torde aldeles försvinna. Jag vidblifver vid mitt förra yrkande.

Herr Santesson: Den diskussion, som redan egt rum i denna fråga, kunde göra det för mig öfverflödigt att yttra mig i densamma; men jag har begärt ordet derföre att, då jag i egenskap af apotekare mäst biträda stads- och provincialläkaren vid undersökning i sådana förgiftningsfall, der lagen påkallar rättskemisk undersökning, jag kan

Angående löne-
anslag åt en
rättskemist.
(Forts.)

vitsorda det stora obehag som med dessa undersökningar är förenadt och den stora kostnad de förorsaka, en kostnad som på långt när icke betäckes af den enligt gällande taxa därför anslagna ersättning.

Jag vill i så fall hvad kostnaderna beträffar instämma med hvad den ärade Ecklesiastik-ministern och Herr Rossander anfört, att det icke är för mycket att rättskemisten blir ersatt på det sätt att han är för sina kostnader fullt betäckt. Hvad den Kongl. propositionen beträffar, så, då den icke upptagit ersättningen till honom med mera än 4,500 kronor, och då det blifvit här under diskussionen ådagalagdt, att han har ganska svårt att anskaffa passande lokal för undersökningarnes utförande, samt dessutom man får taga i öfvervägande att de apparater och dylikt, som för detta ändamål erfordras, kosta icke obetydligt och en ökning i anslaget måste ega rum, så får jag, då dertill kommer att utgiften icke är betydlig, för att icke upptaga Kammarens tid, endast vördsamt hemställa att Kammaren måtte lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Lundström: Herr Talman! Mine Herrar! Jag har begärt ordet med anledning af en uppgift, lemnad af en statsutskottsledamot här midt emot, som, om jag fattade honom rätt, framdrog ur bilagan till statsrådsprotokollet för den 12 December 1873, att Sundhetskolegium skulle vid förra riksdagen hafva begärt endast 3,000 kronor åt rättskemisten; men detta är icke förhållandet, ty Sundhetskolegium har yttrat sig på följande sätt:

»På nu anförda skäl har Sundhetskolegium i underdånighet hemställt, att Kongl. Maj:t behagade hos Riksdagen göra framställning om lön på stat för en rättskemist, hvilken lön icke torde kunna sättas lägre än den för professorer vid universiteten och dermed jemförliga läroanstalter bestämda».

Det var således ett belopp af 4,500 kronor, som då af Sundhetskolegium föreslogs. Sedermera säger Kolegium, att om icke erfarenheten ännu visat behovet af en löneförhöjning till detta belopp, så ansåg Kolegium att åtminstone 3,000 kronor för det året måtte beviljas, under förhoppning, att detta belopp dock snart nog måtte höjas till förstnämnda summa. Nu har emellertid det nämnda året förgått, och jag tror att erfarenheten visat att rättskemisten är högeligen behöflig. Det har visserligen yttrats af en ledamot på norrlandsbänken, att erfarenheten icke visat sig så, emedan rättskemisten skall under det sista året hafva haft ett fall mindre att behandla, än under det nästföregående, och Utskottet har i år lika som i fjol ansett dessa göromål icke upptaga en persons hela tid. Jag är dock af motsatt åsigt och anser att de upptaga den allra största delen af hans tid, och han har, utom de arbeten, hvarom här talats, enligt hvad jag med egna ögon sett, ganska trägna skrifgöromål för att uppsätta protokoll och intyg öfver de af honom verkställda undersökningarne samt berättelser öfver sin verksamhet. Jag kan äfven intyga att den man, som haft detta uppdrag, nödgats dertill använda två rum och en sal samt stundom ännu ett rum, så att vid vissa tillfällen fyra rum erfordrats. Dessa rum äro försedda med kostbar inredning för att kunna användas till detta ändamål, och härför, likasom för inköp och underhåll af erfor-

derliga apparater, äro ganska betydliga kostnader använda. Dessutom måste en sådan person som en rättskemist följa med sin vetenskaps utveckling, och dertill erfordras att föröka sitt bibliotek med vetenskapliga arbeten för flera hundra riksdaler om året.

Hvad beträffar den ifrågasatta handelskemisten, som skulle gå allmänheten tillhanda med att göra kemiska undersökningar å varor, så håller detta behof på att undanrödjas på enskild väg, i det att en kemist ingått till Stockholms stads fullmäktige med ansökning att få till sig kostnadsfritt upplåten en lämplig lokal mot skyldighet för honom att mot viss taxa betjena allmänheten med kemiska undersökningar. Det är klart att en del af dessa undersökningar kunna falla inom rättskemistens område, men endast sådana likväl, som afse varor, hvilka redan visat sig vara för allmänheten af vådlig beskaffenhet.

Jag vill nu icke uppehålla Kammaren längre, utan slutar med att yrka afslag å Stats-Utskottets betänkande samt bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, gäfvos propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan, dels på afslag derå och bifall i stället till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, dels ock på det af Herr Rossander gjorda yrkande; och som svaren utföllo med öfvervägande ja för bifall till den Kongl. propositionen, hade Kammaren således, med afslag å Utskottets hemställan, för savidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts förslag, bifallit samma förslag oförändradt.

26:te punkten:

Med anledning af Kongl. Maj:ts förslag om uppförande på ordinarie stat af ett anslag å 1,500 kronor, att af Sundhetskolegium disponeras till afönning åt en kompetent *tandläkare*, hvilken skulle ega att vid af honom underhållen poliklinik meddela undervisning i tandsjukdomarnes igenkänningstecken och behandling samt i de till yrket hörande praktiska och tekniska delar, hade i denna punkt Utskottet hemställt, att berörda förslag icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Angående anslag för meddelande af undervisning i tandläkarekonsten.

Beträffande denna fråga anförde

Herr Rossander: Jag är verkligen ledsen öfver att ännu en gång i en medicinsk fråga behöfva besvara Kammaren med att tigga om beviljandet af ett nytt anslag, men det är nu en gång så med dessa anslag såväl stora som små, att de alltid fylla någon lucka, och jag kan i fråga om det behof här gäller att afhjelpa, anföra det gamla ordspraket: »den som bär skon, vet också bäst hvar den klämmer.» Förhållandet är nemligen att jag under 20 år haft äran att vara examinator i tandläkareexamina, och det är således naturligt att jag ganska väl känner till alla dermed förenade omständigheter och förhållanden och har derföre både rättighet och pligt att nu uppträda såsom målsman för tandläkarne. Jag kan verkligen försäkra eder, mine Herrar, att det behof af anslag till en person, som skulle lemna undervisning i tandläkarekonsten, hvilket Sundhetskolegium nu icke för första gången

Angående an-
slag för med-
delande af
undervisning i
tandläkare-
konsten.
(Forts.)

framställt till Kongl. Maj:t, är lika grundadt som trots något annat. Stats-Utskottet uppgifver såsom hufvudsakligt skäl för sitt afstyrkande, att tandläkarekonsten icke kan anses beröra något statsändamål, och vore detta sant, så vore det alldeles riktigt att icke gifva något anslag, men nu är förhållandet icke så. Jag vill upplysa om, att Kongl. Maj:t genom två särskilda författningar utfärdat pabud om examina, hvilka tandläkareelever hafva att undergå innan de få blifva praktiserande tandläkare, nemligen en kandidat- och en tandläkareexamen, af hvilka den senare här hos oss är så svår, att det icke i andra länder finnes någonstades nagonting motsvarande för tandläkare. Det bästa beviset härpå är att tandläkareeleverna stundom resa utomlands för att taga examen, ty dels äro sjelfva examensfordringarne här hemma i sig sjelfva ganska stora, och dels kan jag försäkra eder, mine Herrar, att vi examinatorer icke lägga fingrarne emellan. Att nu staten fordrar af dessa personer, att de skola underkasta sig en så svår examen, utan att tillika anvisa dem tillfälle att inhemta hvad som utgör pröfningens föremål, anser jag vara ganska obilligt, så mycket mera som dessa personer icke hafva den ringaste utsigt att anställas i statens tjenst. Helt annat är förhållandet med länsmännen, hvilka äfven skola undergå en af staten påbjuden examen, utan att dessförinnan på statens bekostnad hafva fått någon föregående för deras embete lämplig undervisning, ty de anställas dock sedermera i statens tjenst. Utom dem finnes icke, så vidt jag har mig bekant, någon klass som har skyldighet att underkasta sig någon statsexamen, utan att staten gifvit honom tillfälle att inhemta de ämnen i hvilka han skall undergå pröfning. Detta är det viktigaste skälet hvarför jag tillstyrker det begärda anslaget, för att vi skola få en anstalt, der tandläkareeleverna kunna erhålla den nödiga undervisningen. En sådan anstalt finnes väl derigenom att Stockholms stad anslagit en summa åt en person som är skyldig att hålla en slags polyklinik, der de unge tandläkareämnessvennerna kunna erhålla undervisning i de till yrket hörande praktiska och tekniska delar och der medellösa personer kostnadsfritt mottagas till behandling. Detta anslag är dock ganska litet, endast 300 kronor, efter hvad jag vill minnas, och det är verkligen eget att det kan finnas personer, som för så liten ersättning vilja underkasta sig ett sådant onus, men hvad som är säkert är, att ingen står ut dermed på längden, och det har också funnits tider, då hela saken fatt ligga nere, emedan ingen velat åtaga sig detta uppdrag. Ett sådant anslag är nödvändigt, och man får icke tro att tandläkareyrket icke behöfver uppmuntras och omhuldats. Det är visserligen sant att läkarne kunna verkställa en del *operationer* som tillhöra tandläkarne, men till tandläkareyrket höra dock en del tekniska göromål, som den vanlige läkaren icke kan verkställa, äfven af det skäl att han icke erhållit nagon undervisning häri och de i öfrigt falla utom hans område. Blir tandläkarekonsten mera utbredd och bekant, så skall litet hvar nog finna, att det är bättre att gå till en upplyst tandläkare för att få en tandoperation verkställd, än att, såsom ibland händer, gå till en smed, hvilket visat sig kunna hafva mycket bedröfliga följder. Utskottet förmenar att det föreslagna beloppet skulle vara för ringa och snart skulle kräfva förhöjning, men det tror jag deremot icke, ty då man kunnat hjälpa sig med 300 kronors anslag förut, är

det väl troligt att man nu för 1,500 kronor kan få en person, som är villig att mottaga unge elever, för att lära dem det tekniska i yrket och meddela en ordentlig undervisning.

Jag vill äfven nämna att Sverige är det enda civiliserade land, der sådana undervisningsanstalter icke finnas, och häri tycker jag äfven ligger en lucka som bör fyllas. Jag vet visserligen att saken redan fallit i Första Kammaren, men då det finnes en sådan mängd frågor som gå igenom i Första men falla i Andra Kammaren, tycker jag det till och med skulle ligga något piquant uti om motsatsen för en gång skulle ega rum, och då för öfrigt hela saken endast kostar 1,500 kronor, tycker jag att Kammaren gerna kan bestå sig detta lilla nöje, hvarför jag föreslår att Kammaren måtte afslå Utskottets förslag och bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

Angående anslag för meddelande af undervisning i tandläkarekonsten.
(Forts.)

Häruti förenade sig Herr *Leijer*.

Chefen för Kongl. Ecklesiastikdepartementet, Herr Statsrådet Wennerberg: Till det sakrika anförande, som nyss i ämnet blifvit hållet af Herr Rossander, har jag blott att tillägga några ord.

För att icke tala om Amerika, der vid åtskilliga universitet finnes en hel fakultet inrättad för ifrågavarande ändamål, emedan den praktiske amerikanaren väl vet, af huru stor vigt för hans helsa det är, att munnen och tänderna vårdas och blifva riktigt skötta, så finnes äfven i Europa på flera ställen vid universiteten särskilda professorer och docenter, som meddela undervisning i detta ämne, såsom uti Berlin, Breslau och Halle.

När begäran om ifrågavarande anslag från Sundhetskolegium inkom, tvekade jag ganska mycket, om jag skulle inför Kongl. Maj:t förorda den till nadigt bifall; ty jag fann genast, att den gaf uppslag till en stående anslagsfördran, och då saken ännu icke kunde anses vara fullt utredd, trodde jag den kunna fortfarande handhafvas genom frivilligt biträde af Stockholms tandläkare. Dock förklarade jag mig vilja understödja densamma, såvida upplysas kunde, att kostnadsfri vård åt fattiga kunde gifvas; och med anledning deraf erhöj jag snart den upplysningen, att för omkring tio år tillbaka Stockholms tandläkare erbjudit sig ej mindre att frivilligt bidraga till bildande af dugliga elever i yrket, utan äfven att lemna fattiga personer hjelp kostnadsfritt, samt att en sådan hjelp påkallats icke blott af nödlidande inom Stockholm, utan äfven från landsorten, derifrån många, som förut vändt sig till quacksalvare, hvilka ej bättre skött sin sak, än att de lemnat sina patienter med förstörda tandlador och såsom offer för en ihållande värk, slutligen mast vända sig till verkliga tandläkare härstädes, hvilka endast med mycken möda kunnat afhjelpa eller mildra deras onda. Då jag således insåg, att man, genom beviljandet af detta anslag, kunde bereda ej mindre kostnadsfri undervisning i tandläkarekonsten till gagn för det allmänna, än äfven kostnadsfri vård för enskilde fattige, drog jag icke i betänkande att inför Kongl. Maj:t förorda Sundhetskolegium hemställan. Och då Kongl. Maj:t till densamma lemnat sitt bifall, vore det önskligt, om äfven Riksdagen gjorde detsamma.

Angående anslag för meddelande af undervisning i tandläkarekonsten.
(Forts.)

Herr Jöns Pehrsson: Det kan väl hända, att denna sak och många andra kunna vara nyttiga, men jag tror ändå icke att vi precis här för denna gången behöfva taga det på hand. Ty det förefaller mig temligen klart, att här är fråga om någon som står särdeles väl och som skall hafva en uppmuntran. Oaktadt tandläkareyrket visserligen är ett specielt studium, vill jag likväl icke tro, att läkarebildningen i allmänhet är så klen, att icke läkarekonsten åtminstone kan taga reda på, hvarifrån tandsjukdomarne hufvudsakligen härleda sig. Förrän man vet huruvida anslaget är behöfligt, böra vi väl icke anslå några medel.

Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Herr Hörnfeldt: Det torde icke just löna mödan att tala i denna fråga, isynnerhet som jag för min del förmodar, att Kammaren efter det beslut, som nyss fattades i afseende på rättskemisten, kommer att bifalla Kongl. Maj:ts proposition. Detta så mycket mera, som vi hört dels utaf Herr Ecklesiastikministern och dels af en fackman, Herr Rossander, framställning göras om det oundgängliga behöfvet af medel till undervisning i tandläkarekonsten. Men jag ber att få fästa Herrarnes, och särskildt Herr Ecklesiastikministerns uppmärksamhet på att, för den händelse man nu lemnar detta anslag åt tandläkare, det törhända icke torde vara ur vägen, att Regeringen till en kommande riksdag vore betänkt på en framställning angående anslag för undervisning i liktorsoperationskonsten. Ty man vet, att dylika knölar äro mycket ömtåliga och att de böra skötas skickligt, om man blifvit trampad på foten.

Herr Key: För den händelse Kammarerna icke vill bifalla Stats-Utskottets hemställan om afslag, utan bevilja detta anslag, ber jag endast få hemställa, att det då måtte blifva uppfördt på *extra* stat och icke såsom vid förra punkten inträffade, der jag för min del får förklara, att jag ansåg Herr Rossanders förslag förtjent af ett bättre öde, än det röntte. Låtom oss för all del vara en smula konsekventa, mine Herrar; så att vi icke, medan vi förfäktat principen att sätta anslag på *extra* stat, i en hastig vändning, såsom nyss skedde, votera ett anslag på *ordinarie* stat. Skola Herrarne bevilja detta anslag, så sätten det åtminstone på *extra* stat.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan, dels att, med afslag å samma hemställan, Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning måtte bifallas, dels ock slutligen att det äskade anslagsbeloppet måtte för år 1876 på *extra* stat anvisas. Efter upptagande af dessa meningar och, i öfverensstämmelse med dem, framställda propositioner, förklarade Herr Talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för den sistnämnda meningen. Votering blef då begärd och, sedan till kontraposition antagits yrkandet på bifall till Utskottets hemställan, skedde omröstning enligt en nu uppsatt och af Kammarerna godkänd voteringsproposition, lydande sålunda:

»Den, som vill, att Kammaren skall till aflöning åt en tandläkare för år 1876 på extra stat anvisa ett belopp af 1500 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren bifallit hvad Stats-Utskottet i fråga om berörda anslag hemställt i 26:te punkten af utlåtandet N:o 10.

Röstsedlarne sammanräknades och visade 54 ja mot 109 nej; i följd hvaraf Utskottets hemställan bifallits.

27:de och 28:de punkterna:

Blefvo likaledes bifallna.

29:de punkten:

Lades till handlingarne.

30:de — 32:dra punkterna:

Biföllos.

33:dje punkten:

Utskottet, som i denna punkt utlåtits sig öfver Kongl. Maj:ts framställning om anvisande af ett årligt reservationsanslag af 6000 kronor till reseunderstöd åt lofvande tonkonstnärer samt till honorarier åt inhemske tonsättare för arbeten af högre konstvärde, hade, på anförda skäl, hemställt,

att berörda nådiga framställning icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Mot hvad sålunda blifvit föreslaget var reservation inom Utskottet afgifven af Herr *Jöns Rundbäck*, hvilken yrkat, att Kongl. Maj:ts proposition måtte på det sätt bifallas, att till stipendier åt behöfvande och skicklige elever vid Kongl. Musikaliska Akademien samt till honorarier åt inhemske tonsättare för arbeten af högre konstvärde skulle beviljas ett reservationsanslag af 6000 kronor.

Efter punktens föredragning yttrade

Chefen för Kongl. Ecklesiastik-departementet Herr Statsrådet *Wennerberg*: Vi hafva ofta hört anmärkas i denna Kammare, liksom i den Första, att den tiden är förbi, då Sveriges namn gjorde sig känt i Europa genom vapenklång under tappra och stora bedrifter. Den tiden kommer ej lätt tillbaka och vi önska den ej heller åter. Sverige har dock alltsedan, oaktadt sin ringa folkmängd och oaktadt det med skäl en tid bortåt kallats ett fattigt land, vetat att häfda sin forna stormakts-ställning i afseende på vetenskap och konst.

Svenska staten har i förhållande till landets tillgångar ej allenast befordrat allmän bildning med aldrig tröttnadt nit, utan äfven gifvit en högst värdefull uppmuntran åt enskilda utmärkta anlag, och egnat

Angående under-
stödd åt
inhemsk
tonsättare.
(Forts.)

dem sådan omsorg att de, befriade från alltför stora näringsbekymmer, kraftigt kunnat arbeta i vetenskapens eller konstens tjänst och till ett älskad fosterlands gagn och ära.

Så har staten — oafsedt inrättandet af de stora institutioner för bildning, som tid efter annan tillkommit — särskildt för uppmuntran af framstående vetenskapsidkare, beviljat betydliga årliga anslag, som ständigt ökats, dels på grund af landets tillväxande förmåga och större tillgångar, dels ock till följd af det ökade antalet af dugliga personer, som egnat sig åt lärda studier, samt för närvarande anslagit 24,000 kronor till utdelning bland unga män, som vid Universiteten eller Carolinska Institutet gjort sig förtjente af offentligt understöd. Teologer, läkare, jurister, matematici m. fl. få vara med om denna årliga utdelning, hvarmed afses att sätta dem i tillfälle att i utlandet fortsätta sina studier under ledning af vetenskapens skickligaste målsmän, eller att för dem möjliggöra utgifvandet af något lärdt arbete af sådan beskaffenhet, att blott ett fåtal köpare deraf kan beräknas, hvarföre det eljest endast med förlust för den vanligen fattige författaren skulle kunnat utgifvas och dertill ej fått se dagen, om ej staten derom dragit försorg. Många af dessa arbeten af unga män, hvilkas namn ännu äro för allmänheten okända, upptagas ej blott i våra egna lärda tidskrifter utan äfven i utlandets, och så har mången svensk yngling i vetenskapens tjänst redan skaffat sig erkännande i utlandet, innan hans sträfvan ländt honom inom fosterlandet till ära.

Men staten har icke stannat härvid. Anlagen äro många och olika. Det finnes högt begåfvade, hvilka icke äro fallna för de exakta, vetenskapliga studierna, hvilkas håg mera ligger åt de litteraturhistoriska, de estetiska eller de rent poetiska sysselsättningarne. Äfven för en lättad utveckling af sadana anlag har staten sört. Såsom vi veta utdelas nemligen genom Svenska Akademien åt personer, som visat begåfning i denna riktning och som äro af sådant understöd i behof årligen 6000 kronor.

Staten har gått ändå längre i sin omsorg om utvecklingen af framstående anlag. För de unge män, som egnat sig åt utöfningen af byggnads-, bildhuggeri- eller målarekonsten, har Riksdagen med samma frikostighet anvisat årligt reseanslag af 6000 kronor, hvarigenom dem beredes tillfälle att i främmande länder se hvad konsten der frambragt herrligast samt sedan, med intryck häraf, i hemlandet fortsätta sina sträfvanden. Men icke nog härmed. På det att de sjelfva måtte kunna framträda såsom skapare af ädla och sköna verk — ty, mine Herrar! utan detta är konstnärens lif öde och eländigt — har Riksdagen anslagit den betydliga summan af 9,000 kronor årligen för inköp af våra bildande konstnärers förnämsta arbeten. Uppmuntrade häraf hafva de också visat sig häraf värdige. Från att förut hafva nästan uteslutande sysselsatt sig med mindre uppgifter, för hvilka det kunde lyckas dem att finna en och annan enskild köpare, hvarigenom småningom konstens stora intressen nedtrycktes, framträda våra konstnärer numera med arbeten, på hvilka man eger rätt att fästa stora anspråk. Denna uppmuntran från statens sida har eggat dem att försöka sig på större ämnen; — och i de flesta fall hafva dessa ämnen utgjorts af fosterländska. Vi se redan häraf hvilken vikt det ligger derpå, att

staten visar sig angelägen att genom materiela understöd sätta fattige, men rikt begåfvade ynglingar i tillfälle att utveckla sina anlag och sålunda gagna sitt land och höja ej blott dess anseende, utan — hvad mer gäller — den allmänna nationalkänslan.

*Angående un-
derstöd åt
inhemskt
tonsättare.
(Forts.)*

Vi hafva på senare tider haft den fröjden att i vårt Nationalmuseum se vår gamla gudasaga och förfädrens bragder behandlade af både bildhuggare och målare, att se stora händelser ur vårt lands historia på duken framställda. Så var ej förhållandet förr. Om då ett större konstföretag någon gång kom i fråga, var det ej ett af konstnären sjelf valdt ämne, utan merendels någon hög festlig ceremoni, som på nådig befallning framställdes, och som betaltes af Regenten. Nu betalar staten, och hvar och en konstnär eger att fritt täfla om priset och får godtgörelse efter sitt arbetes värde. Ty det är en sträng pröfningsnämnd, som bedömer detta.

Man kan således med skäl hysa det hoppet, att ej blott vetenskapen, utan äfven konsten skola under sådant hägn gå framåt, och det till stort gagn ej mindre för de enskilda anlagen, än för det allmänna intresset, ty all konst har en förundransvärd förmåga att höja och förädla sinnet, samt lifva känslan för fosterlandet, för dess minnen och dess ära.

Det finnes dock en klass af konstidkare, nemligen tonkonstnärerna, som ännu ej gjorts delaktiga i detta statens hägn; och detta är förunderligt nog hos ett folk, som af andra folk ansetts såsom synnerligen rikt begåfvadt i musikaliskt afseende. Man synes nästan tro sig hafva gjort nog för tonkonstens idkare, då man anslagit medel till uppförande af en byggnad för en Musikalisk Akademi. Detta är visserligen godt, men dock ej tillräckligt; och för att visa det, frågar jag endast, om man icke gjort något mer för målare, bildhuggare, skulptörer, poeter, litteratörer, vetenskapsmän? Jo, visst. Det man gjort för dem, har man ej ännu gjort för tonkonstnärerna. Häruti ligger en påtaglig, jag vill icke säga orättvisa, men glömska, och det synes nästan som om man trodde, att de musikaliska anlagen voro så stora, att de icke behöfde något materielt understöd. Men måhända har det just varit bristen på detta materiela understöd, som gjort att denna konst i Sverige ännu ej höjt sig från marken så som de andra konsterna, utan att dess förmågor ännu äro anmärkningsvärdt små, i förhållande till utlandets. Sverige kan ej uppvisa en enda kompositör, hvars namn är allmännare känt i främmande land. Huru många sådana känna vi deremot icke från Tyskland, Frankrike och Italien! Vi kunna ej uppvisa ett enda värdefullt musikaliskt arbete som vunnit en allmännare spridning, ty i samma mån som det varit ädelt, upphöjdt och stort, i samma mån har det ock varit omöjligt att få förläggare till detsamma. Med ett ord, vi nöja oss ännu med att i denna konst stå på samma punkt som vi förut stodo inom de öfriga konsterna, innan desamma genom statens mellankomst uppmuntrades.

Det är ej fullt exakt af Utskottet att tala om »inköp af inhemskt tonsättares arbeten». Här är ej fråga om några »inköp», utan endast om möjligheten att få ett större musikaliskt arbete utan förlust för författaren tryckt. Hos oss är inkomsten för en sådan ringa eller ingen, under det att en utländsk kompositör, som lyckas vinna sitt

Angående un-
derstödd åt
inhemske
tonsättare.
(Forts.)

lands bifall, merendels kan på grund deraf samla en betydlig förmögenhet. Ett sådant fall inträffar aldrig hos oss inom musikens område; men väl hafva vi inom andra konster fått se, hurusom deras idkare lyckats att på grund af duglighet och förtjenst ernå nödig bergning, till och med välstånd. Tonkonstnären deremot får endast betalning för sitt arbete, och denna oftast så sparsam som möjligt. Jag tror dock att man derutinnan handlar hvarken rätt eller sparsamt, ty ett folk, liksom en enskild, bör taga vara icke endast på penningar, utan äfven på anlag.

Jag har trott att detta skulle vara ett välkommet tillfälle för Riksdagen att fylla en brist i sin omsorg om den fosterländska odlingen genom att lemna sitt bifall till den Kongl. propositionen. Måhända borde en sådan framställning långt före detta hafva blifvit gjord, och jag deltager sjelf uti en undran öfver att så ej skett. Det vore mig kärt, om de fleste delade densamma.

Inom Första Kammaren har Utskottets afstyrkande framställning vid votering segrat med 49 röster mot 32. Detta är visserligen ledsam, men kan likväl genom denna Kammares välvilja hjälpas; och jag vågar derföre hemställa, huruvida icke de skäl jag anført må anses vara af den beskaffenhet, att de förtjena att synnerligen beaktas af Kammaren och således förmå någon af dess ledamöter att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Jöns Rundbäck: Äfven om jag egde förmåga, hvilken jag helt och hållet saknar, skulle jag i detta fall upptaga Herrarnes dyrbara tid med några värtaliga ord för den sak, som här är i fråga, eller genom några ljufva, mäktiga ackorder söka stämma Herrarne till välvilja för denna sak, derföre att jag är fullt öfvertygad derom, att de fleste af denna Kammares ledamöter noggsamt känna, hvilken stor röl musiken, såsom konst och bildningsmedel betraktad, spelar och har spelat hos alla folkslag under alla tider och ej minst i var. Helt visst finnes intet, såsom konst och bildningsmedel betraktadt, som kan jämföras med musiken och hvad dertill hörer. Det är ej blott kyrkan, skolan, teatern m. fl. allmänna inrättningar, som måste hafva målsmän för densamma, utan äfven i hvarje bildadt hem, för hvarje enskild individ, som har öra för musik och hjertat på rätta stället, måste behofvet af detta bildningsmedel förefinnas. Då nu detta bildningsmedel spelar en så stor röl i menskligheten, torde det vara skäl, att något mera än som hittills skett tillgodose detsamma. Jag vill icke förneka, att Riksdagen på senare tider i någon mån visat sig mera frikostig i detta hänseende än förut, t. ex. genom att bevilja anslag till byggnad åt Musikaliska Akademien, och jag vill särskildt hambära Riksdagen min tacksamhet derför, att den låtit musiken, som alltid lidit af bostadsbrist, äntligen få tak öfver hufvudet. Det var i sanning ej för tidigt. Men derföre att hon fått hus, kan hon dock icke uppfostra sina barn till hvad de böra blifva, och jag tror derföre, att detta anslag är af behofvet påkalladt. Jag ber att i Herrarnes minne få återkalla hvad som i går, då fråga var om inrättande af skolor, så många gånger framhölls, nemligen nödvändigheten af att dessa skolor ej lades allt för långt ifrån hvarandra, utan så, att tillfälle till undervisning

på ej för stort afstånd från hemmen bereddes ungdomen både i städer och landsbygd. Ett sådant skäl är verkligen talande. Låtom oss kasta en blick på den enda skola för idkande af musik, vi i Sverige ega! Huru lång väg hafva de som skola besöka denna skola, dit? Jo, så lång som Sverige är långt och bredt, ty det finnes, som sagdt, ej mer än denna skola, der undervisning i musik meddelas, och den är i sitt slag visserligen icke rikt utrustad. Då man dessutom vet, att flertalet af dem, som besöka denna skola eller Akademien, äro fattiga ungdomlingar och vanligen förblifva det — ty belöningen för deras sträfvande blir ringa — synes det mig, som om man icke borde lemna dem utan understöd, då man i andra fall visat sig så frikostig mot konst- och vitterhetsidkare. Från seminaristen, som har 50 kronor om året i stipendium, och upp till dem, som vistas vid Universitetet, vetenskapsmännen, finnas rese- och andra stipendier; konstnären, militären, ja, hvarje skola i Sverige har stipendier eller understöd i någon form. Musikaliska Akademien ensam har det icke, hvarken af enskilde eller af staten. Dess 200 fattiga elever erhålla aldrig någon uppmuntran, än mindre något materielt understöd af det allmänna, den enda uppmuntran de någon gång kunna få sker derigenom att någon enskild vid examen lemnar medel dertill. Är då den kurs, de hafva att genomgå, så obetydlig? Kostar den icke något? Jag påstår, att t. ex. orgelnist-examina vid Musikaliska Akademien icke kunna absolveras på mindre, än 5 års tid. Och äfven om han icke ville tillbringa hela denna tid vid Akademien, måste han på egen bekostnad skaffa sig den förberedande bildningen.

*Angående un-
derstöd åt
inhemskt
konsättare.
(Forts.)*

Ser jag åter på de förnödenheter, som härvidlag erfordras, instrumenter, musikalien, afgifter för lektioner m. m., så äro dessa så stora, att de ej på något vis hafva sin motsvarighet uti någon annan undervisningsbranche.

Vid en föregående punkt af detta betänkande har Kammaren välvilligt lemnat anslag till inköp af mikroskop åt unga vetenskapsidkare, men åt eleverna vid Musikaliska Akademien vill man icke egna någon uppmuntran. Ett mikroskop kostar ej så särdeles mycket, men musikaliska instrument kunna ofta icke erhållas för mindre än tusentals kronor. En musikelev har jemväl många andra dryga omkostnader för sin utveckling. En musiklärare af mera framstående duglighet nöjer sig säkerligen icke med mindre än 3 kronor i timman och den unge fattige eleven skall sjelf skaffa sig medel till bestridande af alla dessa omkostnader och då kursen är genomgången, väntar en framtid, som för musikidkaren, oftast är allting annat än lysande. Eleven må vara aldrig så högt begåfvad, så måste han, för att skaffa sig namn och rykte, efter slutad kurs vid Akademien göra en utländsk resa och vid något af de stora utländska konservatorierna vidare utveckla sig. Hvad det kostar att för sådant ändamål vistas i Paris, Leipzig eller Brüssel, derom kunna säkerligen många inom denna Kammare vittna. Säkert är det icke öfverdrifvet om man beräknar den årliga kostnaden till 7 à 8,000 kronor.

Författarskapet i musik rör sig jemväl under helt andra förhållanden än annat författarskap. Herrarne torde erinra sig att för några år sedan Riksdagen på Kongl. Maj:ts framställning beslutade en

Angående un-
derstöd åt
inhemskt
tonsättare.
(Forts.)

lag angående förbud mot efterbildning af plastiska och tekniska konst-
alster. Man ville genom lagstiftning förebygga att en konstnär be-
röfvas lönen för sitt arbete derigenom att andra taga kopior af hans
konstverk. Med afseende å musikverk har förgäfvat påyrkats att
samma bestämmelser skulle göras gällande. Uppå de motioner, som
derom blifvit väckta, har Lag-Utskottet och Kammaren svarat att man
icke kan finna någon lämplig utväg att åstadkomma ett lämpligt skydd
äfvén för kompositören. Följden har blifvit den att det är nästan
omöjligt för kompositören att få en förläggare, som är villig att betala
något större honorarium, ty utom det att sjelfva utgifvandet af musik-
verk är ganska dyrt, så måste förläggaren vara beredd på att, om
kompositionen eger något högre värde, efter förloppet af en kort tid ut-
härda konkurrens med den billighetsupplaga som icke brukar lata vänta
på sig t. ex. från någon tysk ort och som säljes 50 å 60 procent under
originalupplagan. Musikspråket är ett universalspråk, som kan läsas
och styras öfver allt i världen, och en tysk billighetsupplaga kan der-
före genom den oerhörda spridning, den erhåller, uttränga den upplaga,
hvilken ursprungligen med kompositörens medgifvande blifvit utgifven,
och hvaraf den förra helt enkelt utgör ett aftryck. Då en dylik indu-
stri opåtaladt kan försiggå, är det klart att den, som har kallelse och
förmåga för komposition, icke kan egna sina bästa krafter åt denna
konst, emedan den icke bereder en anständig bergning. Ett skydd mot
efterbildning är således äfvén inom denna konstgren nödvändigt, men
om det icke kan åstadkommas, så finnes ingen annan utväg att under-
stödjja den i vårt land än att direkt gifva ett anslag, som efter Kongl.
Maj:ts pröfning må användas till honorarier och understöd åt tonkon-
stens idkare.

Af dessa skäl och på grund af hvad Herr departementschefen nyss
så värtaligt framhållit, hoppas jag att Kammaren lemnar bifall till
Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, likvisst med den förändringen, som
jag hoppas att Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet
icke motsätter sig, nemligen att anslaget utom till honorarier åt in-
hemskt tonsättare, äfvén bör användas till *stipendier åt elever*, i stället
för af Kongl. Maj:t föreslagna *reseunderstöd* åt lofvande tonkonstnärer.
I händelse Kammaren fattar beslut jemlikt mitt förslag, står det
naturligtvis öppet för Kongl. Maj:t att gifva understöd för resor
utrikes utaf anslaget, men derigenom öppnas äfvén en utsigt för skick-
lige, men medellöse elever att erhålla understöd, ehuru de till följd af
omständigheternas makt icke äro i tillfälle att resa utrikes.

Jag anhåller vördsamt om bifall till min reservation.

Herr *Westerdal* förenade sig med Herr *Rundbäck*.

Herr *Jöns Pehrsson*: I motsats till den senaste talaren hoppas
jag, att man oaktadt vackra anföranden icke skall lyckas att vinna
bifall till Kongl. Maj:ts förslag i den nu föredragna punkten. Herr
Ecklesiastikministern uppräknade alla de vetenskapliga grenar, som fått
understöd af Riksdagen och kom till det resultat, att det endast finnes
denna enda, som Riksdagen icke kommit ihåg; men om så är, anser
jag det vara bäst att spara med detta anslags beviljande, på det Ekle-

siastikministern må hafva något förslag att vid nästkommande Riksdag framlägga; och det är således på goda grunder, som man kan yrka bifall till Stats-Utskottets förslag. Jag tror för öfrigt, att det icke står så illa till med de sköna konsterna och den musikaliska förmågan inom vårt land; ty jag erinrar mig att vi vid nästlidna års riksdag beviljade pension åt Otto Lindblads enka och den mannen hade utbildat sin musikaliska talang vid den undervisning, som nu förefinnes, och likväl varit mäktig att komponera musiken till folksången. Vill man nu åter se på den stora befolkningen, så tror jag, att för hvar och en efter dagens mödor och besvär skulle hafva godt af, om den kunde sysselsätta sig med någon mera upplyftande själsnjutning af musik. Atminstone vore detta förhållandet med mig, men detta låter sig ej göra för mängden, de måste finna sig ändå. Och för öfrigt böra vi icke fränse, att den kyrkomusik vi hafva på landet ingalunda är att förakta samt att det i alla händelser icke kan anses på ringaste sätt riksvådligt att afslå, hvad Kongl. Maj:t i förevarande framställning begärt. Jag kan icke heller tro, att hufvudstadens innevärnare trakteras med så dålig musik, att deras fina öron icke skulle kunna tåla vid att ännu något år vänta på bättre.

På grund af dessa skäl får jag vördsamt hemställa om bifall till Utskottets förslag i den nu föredragna punkten.

Herr Törnfeldt: Om en enskild riksdagsman väcker motion om understöd för tonkonsten, då svarar Stats-Utskottet blott att frågan icke är utredd och att man därför icke kan göra något åt saken; men om förslaget kommer från Regeringen, då anses frågan hafva fått en officiel utredning och då kan icke Utskottet svara så, utan då heter det, att tonkonsten blifvit tillräckligt tillgodosedd, sedan den fått tak öfver hufvudet. Om nu Stats-Utskottet sjelf finge åtnöja sig med endast tak öfver hufvudet; jag undrar, huru det då skulle reda sig! Emellertid är det bedröfligt att det kan finnas så litet insigt och känsla för hvad som utgör civilisationens högsta blomma, de sköna konsterna och i främsta rummet tonkonsten, att man kan pruta på 6,000 kronors anslag. Jag kan icke fatta eller förstå detta och jag hemställer vördsamt om bifall till Kongl. Maj:ts proposition, sådan reservanten i sitt förslag tillstyrkt densammans antagande.

Häruti instämde Herr *Wedberg*.

Herr Sjöberg: Äfven om jag för ögonblicket förmådde att närmare angifva de skäl, som synas mig tala för bifall till Kongl. Maj:ts nådiga framställning i ämnet, skulle jag likväl anse detta såsom ett missbruk af tid, då Herr Chefen för Ecklesiastik-departementet, enligt min uppfattning, på ett i allo så lysande och fullständigt sätt framhållit vigten af den fråga, som nu är under pröfning. Jag tillåter mig emellertid fästa den ärade Kammararens uppmärksamhet på en enda omständighet, den nemligen, att sedan för lång tid tillbaka den ära, vi vunnit på slagfälten, kan sägas vara glömd af den öfriga världen, så har Sverige inom tonkonstens område lyckats på sig fästa utlandets uppmärksamhet och i hög grad förvärfva sig sympatier genom de utmärkta förmågor, som från vårt land utgått och på denna väg gjort

Angående understöd åt inhemske tonsättare.
(Forts.)

Angående under-
stöd åt
inhemske
tonsättare.
(Forts.)

det känt. Det är därför jag vågar till Kammaren hemställa, huruvida icke, då hvarje annan art af skön konst är föremål för understöd af staten, äfven de rika musikaliska anlagen och musiken må vara förtjenta af någon uppmuntran.

På dessa skäl vågar jag vördsamt yrka, att Kongl. Maj:ts i frågarande framställning må på det sätt af Riksdagen bifallas, att till det i den nådiga propositionen afsedda ändamål anvisas till Kongl. Maj:ts disposition för år 1876 ett extra anslag af 6,000 kronor.

Uti detta yttrande förenade sig Herrar *Waldén, Casparsson, Hammarberg* och *Grenander*.

Herr Lyth: Jag anhåller endast att få till Herr Ecklesiastikministern hembära min tacksamhet för det utmärkta sätt, på hvilket han, såsom målsman för tonkonstnärerne inom vårt land, i denna fråga uppträdt och jag har endast velat tillkännagifva, att jag för min del yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition med det af reservanten dervid fästade vilkor.

Herrar *A. Staaff* och *Lindstedt* instämde med Herr Lyth.

Herr Liss Olof Larsson: Jag var icke närvarande i Utskottet vid behandlingen af denna punkt och tror mig således, då jag icke deltagit i Utskottets beslut, nu böra tillkännagifva min åsigt i frågan. Då Herr Ecklesiastikministern slutat sitt värtaliga anförande i ämnet, så var jag, liksom troligen äfven mängen annan här i Kammaren litet tveksam, huruvida Utskottet haft rätt eller icke; men jag får bekänna, att, sedan herr Jöns Rundbäck, denna som det vill synas enda auktoriteten i dylika frågor, som finnes bland oss riksdagsmän, här i Kammaren yttrat sig i en annan riktning än herr Ecklesiastikministern, jag blifvit tveksam, huruvida Kongl. Maj:ts förslag är riktigt. I hvilket fall, som helst — det må nu vara herr Rundbäck eller herr Ecklesiastikministern, som förfäktat den rätta åsigten — anser jag dock det för närvarande vara bäst, att icke nu afgöra frågan utan vidare utredning och hemställer således om bifall till Stats-Utskottet förslag.

Herr Jöns Rundbäck: Herr Liss Olof Larssons omdöme om mig, att jag skulle vara en auktoritet i denna fråga, var verkligen lika smickrande, som oväntadt. Men förhållandet är helt annorlunda. Hvad jag med min reservation och mitt yttrande nyss åsyftat var endast att hos Kammaren bönfälla, att Kammaren måtte behjerta behofvet af det nu i fråga varande anslaget. Skilnaden mellan mitt och Kongl. Maj:ts förslag är egentligen ingen annan än den, att jag velat utsträcka Kongl. Maj:ts rätt, att af anslaget utdela understöd äfven till de tonkonstnärer och tonsättare som icke resa utrikes, utan här hemma sysselsätta sig med musikaliska arbeten. Jag vill emellertid icke tvista om den saken, utan afstår gerna från mitt förslag, blott ändamålet med detsamma vinnes, och instämmer i herr Sjöbergs förslag, hvars syfte är det samma som mitt, ehuru formen är olika.

Öfverläggningen förklarades slutad. Sedan Herr J. Rundbäck frånträdt sitt särskilda yrkande, återstodo numera blott tvänne meningar i enlighet med hvilka propositioner af Herr Talmannen gäfvos dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på afslag å samma hemställan och bifall i stället till det af Herr Sjöberg under öfverläggningen framställda förslag. Den senare af dessa propositioner ansåg Herr Talmannen hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad. Emellertid begärdes votering, i följd hvaraf, och sedan beslut fattats derom att bifall till Utskottets förslag skulle upptagas såsom japproposition, nu uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Angående understödet åt inhemske tonsättare.
(Forts.)

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 33:dje punkten af utlåtandet N:o 10,

röstas Ja;

Den det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, på det sätt bifallit Kongl. Maj:ts framställning, att till det i den nådiga propositionen afsedda ändamål anvisas till Kongl. Maj:ts disposition för år 1876 ett extra anslag af 6,000 kronor.

Omröstningen företogs i vanlig ordning och visade, vid sammanräkningen af rösterna, 98 ja mot 74 nej, och hade således Utskottets hemställan blifvit af Kammaren bifallen.

Efter det Herr Talmannen nu aflägsnat sig och Herr vice Talmannen öfvertagit ledningen af Kammarens förhandlingar, skedde föredragning af

34:de punkten:

Utskottet hade här hemställt:

att Herr *H. L. Rydins* motion, med förslag om anvisande på ordinarie stat af ett anslag å 3,000 kronor till resestipendium för idkande af rätts- och statsvetenskapliga studier i utlandet, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Om stipendianslag för rätts- och statsvetenskapliga studier.

Ordet begärdes af

Grefve Sparre: Under den nyss afslutade diskussionen hörde vi ofta talas om den ära, som Sverige skulle kunna skörda genom att uppmuntra tonkonstens idkare till resor i främmande länder. Jag för min del anser likväl, under obetingadt erkännande af det förra, det vara ännu viktigare att befordra de vetenskapsrenar i vårt land;

*Om stipendii-
anslag för
rätts- och stats-
vetenskapliga
studier.
(Forts.)*

hvilka för samhällets bestånd och utveckling är ännu mera oundgäng-
ligen nödvändiga, och ibland dessa intager, enligt min öfvertygelse,
rättsvetenskapen första rummet. Det har flera gånger yttrats här,
och jag vågar nu upprepa det, att rättsvetenskapen i Sverige ingalunda
står på samma ståndpunkt som i andra länder, der på senare tider
flera särskilda grenar af denna vetenskap, såsom handelsrätten och
egendomsrätten m. fl., utvecklats på ett sätt, hvarom vi i Sverige
icke hafva något begrepp. Det är således efter min föreställning all-
deles nödvändigt, att genom studium af denna vetenskap i andra länder
söka att sätta oss i någon mån i nivå med vetenskapens ståndpunkt
derstädes.

Stats-Utskottet har afstyrkt det derom väckta förslaget på det
skäl, att anslag redan vore beviljadt till understöd för resor i veten-
skapligt ändamål, eller såsom bidrag till läroböckers och lärda verks
utgifvande. Hvad nu det sistnämnda eller utgifvandet af lärda verk
angår, så förekomma de tyvärr icke på det juridiska området i Sverige;
och hvad understödet för resor i vetenskapligt ändamål beträffar, så
är det tyvärr så ytterst sällsynt, att någon vetenskapsman på det ju-
ridiska området uppträder, att något understöd till en sådan i jem-
förelse med öfriga brancher af vetande icke kan komma i fråga. Jag
säger icke för mycket, mine Herrar, om jag påstår, att rättsveten-
skapen är för flertalet af våra jurister alldeles fremmande; jag säger
icke för mycket, om jag förklarar, att allt deras juridiska vetande in-
skränker sig till ett litet studium af lagberedningens arbeten.

Och med lagberedningen förhåller det sig på följande sätt. Efter
slutet af förra århundradet och i början af detta tillkom den s. k.
Code Napoleon, som på den tiden ansågs vara blomman af visdom i
juridik. Vid den tiden och innan Franska väldet störtade tillsammans,
nedsattes vår lagkomité år 1813, och man kunde icke begära att deras
ståndpunkt i juridiken skulle vara någon annan än den på hvilken
vetenskapen då stod. De män, som sutto kvar i Lagkomitén och seder-
mera i Lagberedningen ända till slutet af 1840-talet stannade på samma
ståndpunkt, som vetenskapen innehade år 1813. Men i hela det öfriga
Europa gjorde under de 50 år, som följde på de franska krigen, rätts-
vetenskapen oerhörda framsteg, om hvilka vår lagkomité beklagligen
hade föga kännedom; hvilket icke var underligt, då, såsom bekant,
man lätt stannar på den ståndpunkt, man intagit, då man kommit
till sin mannaålder, till hvilken komiténs ledamöter också vid inträdet
i densamma hade kommit. Häri ligger orsaken, hvarför rättsveten-
skapen, som i öfriga europeiska länder under de senare åren gått framåt
med jättesteg, här icke följt med tiden, enär som sagdt, nästan hvarje
jurist inskränker sig till att läsa lagberedningens arbeten. Om man
läst dem, tycker man sig hafva läst allt, men det är ovanligt litet
man derigenom inhämtat, då man tänker på de ofantliga framsteg
denna vetenskap under det sednaste seklet gjort.

Det vore således af högsta vikt, att ett understöd beviljades för
de studier, motionären ifrågasatt; men jag hyser likväl någon tvekan,
om jag skall våga yrka bifall till motionärens förslag. Framställningen
är icke gjord af Kongl. Maj:t; och med afseende på den ståndpunkt,
Regeringen intager, och det nit för vetenskapen i allmänhet, som jag

gläder mig att erkänna hos Ecklesiastik-ministern, har jag kanske ingen förhoppning derom, att utan understöd från det hållet en enskild motionärs förslag skall bifallas.

Jag ber att få påminna Herrarne derom, att jag redan vid sistlidna riksdag väckte förslag om nedsättande af en komité för att utreda behovet af och sättet för ett reformerande af den juridiska undervisningen i Sverige.

Detta förslag föll sannolikt af samma skäl, eller att det icke blifvit framställt af Kongl. Maj:t. Herr Ecklesiastik-ministern har denna gång hos Kongl. Maj:t gjort framställning om inrättande af två nya professioner. Detta förslag har af Riksdagen blifvit bifallet. Jag gläder mig deröfver, men kan icke undgå att anmärka, att Herr Ecklesiastik-ministern i går yttrade, att det viktigaste af hvad som blifvit begärdt vore just att få en profession i processrätt för att såmedelst bilda en brygga mellan teori och praktik. Jag ber om förlåtelse; men jag tror ingalunda att detta är tillräckligt. Hvad vi behöfva är en verklig teori, och icke blott en profession i processrätt. Man säger så ofta, att något är rätt i teorien, men icke i praktiken. Detta är, enligt min föreställning, alldeles falskt. Den teori, som icke tager sig ut i praktiken, är icke någon teori; det är ett oting. Det är just praktiken som utgör det rätta kriteriet på teoriens hållbarhet. Men icke nog dermed. För att rycka upp vetenskapen och bringa den på den ståndpunkt den bör intaga måste, på sätt jag i går antydde, undervisningsplanen helt och hållet förändras. Hvad som i främsta rummet behöfves på alla praktiska banor, för militärer såväl som läkare, är att de under fortgången af sina studier låta praktiken gå i jemna steg med teorien. Detta gäller i synnerhet jurister. Det är ett fel, att icke hos oss som i flera andra länder de unga ämnessvennerne i juridik hafva att genomgå flera pröfningar. I Tyskland hafva de att undergå tre särskilda pröfningar. Sedan de absolverat sin första examen vid juridiska fakulteten, skickas de ut att praktisera någon tid. På samma sätt tillgår efter den andra pröfningen, och först efter det den tredje examen blifvit afagd tillåtes den unge juristen att på eget ansvar utöfva domarekallet.

Om jag nu icke vågar yrka bifall till motionärens framställning, då Kongl. Maj:t icke afgifvit proposition i ämnet, så afhåller jag mig derifrån endast på den grund, att jag hyser den fasta öfvertygelsen, att Herr Ecklesiastik-ministern med sitt upplysta nit för vetenskapen icke skall dröja att lägga hand vid den så väl behöfliga reformationen af den juridiska undervisningen i Sverige. Jag tillägger, att, om jag än olyckligtvis förnt vid något tillfälle genom mitt uppträdande i denna fråga rakat stöta icke blott en Justitiestatsminister utan ock flera af hans kamrater och bland dem möjligen äfven Herr Ecklesiastik-ministern — ehuru jag den gången icke bestred den Kongl. propositionen utan endast framstälde några anmärkningar mot motiveringen i densamma — jag likväl, så länge min stämna ljuder på detta rum, hvarje år skall påyrka den nyss nämnda reformen, ända till dess jag får se, att något göres för dess förverkligande. Herrarne behagade finna, att det icke är för ro skull, som jag den ena gången efter den andra bringar på tal ett ämne, som icke kan vara behagligt för en mängd af de embets-

*Om stipendii-
anslag för
rätts- och stats-
vetenskapliga
studier.
(Forts.)*

*Om stipendii-
anslag för
rätts- och stats-
vetenskapliga
studier.
(Forts.)*

bröder, med hvilka jag idkat en lång och vänskaplig förbindelse. Men jag är redan en gammal man, mine Herrar! Jag har så många år sett det bedröfliga tillstånd, hvaruti den juridiska bildningen i vårt land befinner sig. I hafven sjelfve bevittnat detsamma, mine Herrar. I hafven sjelfve sett de framställningar, som af Justitie-ombudsmannen blifvit gjorda angående några vid våra domstolar utfärdade beslut på grund af anställda voteringar, hvilka icke härrört af något annat än bristande vetenskaplig insigt. Ty det rätta är icke mer än ett, och meningarne kunna icke vara olika derom.

Om, säger jag, allt detta tvingar mig att uttala min åsigt, hoppas jag, att ingen skall misstyda den.

Jag har, med hvad jag yttrat, velat framlägga det, efter min öfvertygelse, trängande behov, som legat till grund för den nu väckta motionen. Om icke någon annan ledamot af Kammarken påyrkar bifall till densamma, vågar icke jag ensam göra det. Jag har åtminstone i detta ämne uttalat mina åsikter, hvilka — jag är derom öfvertygad — förr eller senare skola ådraga sig den allmänna uppmärksamheten i vårt land.

Herr Carl Ifvarsson: Bör man månne ändock få antaga, att det verkligen skall stå så illa till med rättsvetenskapen i vår land, som Grefve Sparre gång efter gång synes antyda. Jag börjar tro, att detta ständiga idislande af en och samma sak går något för långt. Jag är visserligen icke så hemmastadd i ämnet, att jag kan betvifla, att ju icke många fel och brister möjligen finnas, som behöfva afhjelpas, men jag hörde förliden gårdag, att han sade sig vara den sämste af Herrar jurister och, då vi alla likvisst känna, att han är rätt bra såsom sådan, tror jag, att man också kan antaga, att det står ganska väl till med de öfriga juristerne i vårt land, och att juridiken således icke befinner sig å en så låg ståndpunkt, att vi derom behöfva tala den ena gången efter den andra och nedsätta domarkorpsen i landet.

Hvad nu beträffar det ifrågasatta anslaget till reseunderstöd för utbildande af skicklige jurister, tillåter jag mig betvifla, att man genom detta anslag skulle vinna det syftemål, man önskar. Tvärtom föreställer jag mig, att detta bäst vinnes på inhemska grund, ty vår lagstiftning hvilat hufvudsakligen å inhemska källor, och så tror jag det också blir hädanefter, hvilket passar bäst för landets befolkning. Jag tror derföre, att vi icke behöfva anvisa något särskildt reseanslag, men, om sådant skulle erfordras, har Utskottet visat, att det verkligen förut finnes ett anslag för dylika ändamål beviljadt, och under sådana omständigheter tror jag det icke vara nödvändigt att anvisa ytterligare anslag för samma ändamål. Jag tillåter mig derföre yrka bifall till Utskottets förslag.

Innan jag slutar, vill jag erinra, att vi nu hela förmiddagen i dag och förliden gårdag både för- och eftermiddagen hållit på med denna åttonde hufvudtitel, utan att ändock hafva medhunnit att afgöra mera än 33 punkter af de 76, som betänkandet innehåller, och jag hemställer till en hvar, om det kan vara rätt lämpligt att så grundligt som hittills skett behandla de särskilda punkterna.

Jag inskränker mig derföre till hvad jag nu sagt och yrkar bifall till Utskottets hemställan.

*Om stipendii-
anslag för
rätts- och stats-
vetenskapliga
studier.
(Forts.).*

Herr *Ake Andersson* instämde med Herr Carl Ifvarsson.

Herr Hörnfeldt: Då Grefve Sparre uppträdde med ett långt och vackert föredrag till den ifrågavarande motionens försvar, trodde jag, att han ämnade framställa yrkande om bifall till densamma och jag begärde derföre ordet. Då han emellertid slutade utan att göra något yrkande torde det vara öfverflödigt att belasta protokollet med något svar å hvad han sagt. Jag vill endast bedja att få upplysa att, då denna fråga behandlades i Första Kammaren, motionären fann sig föranlåten att uppträda och förklara sig belåten med det resultat, hvartill Utskottet kommit, och då tycker jag också, att Grefve Sparre bör vara belåten.

Herr Jöns Pehrsson: Det kunde visst vara öfverflödigt att yttra sig i denna fråga, men då man alltid från ett visst håll hör jerimiader öfver den juridiska bildningens ståndpunkt i vårt land, kan jag icke underlåta att protestera mot en sådan sorglig uppfattning.

Om det nu skulle lyckas så väl, att detta anslag beviljades, är den största skada dock, att den ärade Wenersborgs representanten sannolikt icke kan komma att blifva delaktig af detsamma. För några år sedan, då fråga var om förändring af våra utsökningslagar, och en person skulle sändas till utrikes orter för att inhemta upplysning om utsökningsväsendets ställning der, blef han den lycklige, som utsågs dertill; men jag tror, att vi icke sett något så särdeles stort resultat af denna resa. Det vore ju derföre särdeles uppmuntrande att låta Grefve Sparre få resa ut en gång till, så låta nog resultatena vänta på sig.

Herr Albert Staaff: Jag har icke något yrkande att göra och vill visst icke bestrida nyttan af det ifrågasatta anslaget. Jag har endast begärt ordet för att nedlägga en protest mot ett af Herr Grefve Sparre nyss fäldt yttrande. Jag kan nemligen icke låta passera oanmärkt, att Herr Grefven, bland de skuggor han kastat på den svenska rättsvetenskapens tillstånd, äfven framkastat den, såsom jag anser, orättmätiga beskyllningen, att ledamöterna af 1813 års lagkomité ännu vid 1840-talet kvarstodo på samma vetenskapliga ståndpunkt, som då de inträdde i denna komité, hvilket vill säga detsamma som att de icke följt med sin tid och den utländska juridiska litteratur, som stått dem till buds. Jag bestrider detta yttrande, så långt jag kan göra det utan jäf.

Jag påstår, att Johan Gabriel Richert och Olof Zenius med vaken uppmärksamhet och lifligt intresse alltid följde med sin tids in- och utländska juridiska litteratur.

Härmed var öfverläggningen slutad. Utskottets hemställan bifölls.

35:te—39:de punkterna:

Blefvo jemväl bifallna.

40:de punkten:

*Om dyrtids-
tillägg åt dom-
kapitlens
tjenstemän.*

I anledning af Kongl. Maj:ts förslag, att såsom dyrtidstillägg åt domkapitlens tjenstemän måtte för år 1876 anvisas ett belopp af 5,574 kronor, motsvarande 30 procent å beloppet af samtliga från statsverket utgående kontanta bidrag till desse tjenstemäns aflöning, var af Utskottet i förevarande punkt hemställt:

att Kongl. Maj:ts berörda nådiga förslag måtte endast på det sätt af Riksdagen bifallas, att såsom dyrtidstillägg för domkapitlens tjenstemän anvisades till Kongl. Maj:ts disposition för år 1876 ett extra anslag af 3,716 kronor.

I denna fråga anförde:

Chefen för Kongl. Ecklesiastik-departementet Herr Statsrådet Wennerberg: Vid förliden riksdag begärde, såsom Kammaren har sig bekant, Kongl. Maj:t 30 procents förhöjning såsom dyrtidstillägg för de tjenstemän, som äro uppförda på Attonde hufvudtitelns stat. För konsistoriinotarierna eller, rättare sagdt, konsistorii-expeditionernas tjenstemän, tillsammans utgörande 26, uppgick hela den summa, som Kongl. Maj:t begärde, till det ringa beloppet af 5,574 kronor på grund deraf, att man icke kunde beräkna dyrtidstillägg på annat än det till dem utgående statsanslag. Men Riksdagen beviljade endast tvåtredjedelar af detta belopp eller 3,716 kronor. Kongl. Maj:t har nu, med afseende på den dryga tjenstgöring som åligger domkapitlens tjenstemän, gjort ett särskildt undantag för dem med afseende å dyrtidstillägget för 1876 samt af Riksdagen änyo äskat det vid förra riksdagen begärda beloppet eller 5,574 kronor, Stats-Utskottet har dock icke ansett sig böra förorda mer än 3,716 kronor eller samma belopp som förra året utgick, och det skäl Utskottet anført är, att »några förändrade förhållanden sedermera icke tillkommit, som kunnat föranleda Utskottet att understödja Kongl. Maj:ts framställning om förhöjning i dyrtidstillägget».

Några förändrade förhållanden hafva också icke inträdt, och just på grund häraf är det, som Kongl. Maj:t äfven vid denna riksdag äskat 30 procents förhöjning. Det kvarstår nemligen för dessa tjenstemän samma stora arbete och samma ringa aflöning som förut.

Kongl. Maj:t begärde vid förliden riksdag att medlen skulle ställas till hans disposition för att utdelas der Kongl. Maj:t fann sådant för godt, emedan domkapitlens tjenstemän äro högst olika aflönade. Deraf skedde, att af dessa tjenstemän somliga fingo dyrtidstillägg och andra icke. Nu har Kongl. Maj:t åter begärt att medlen må sammalunda ställas till hans disposition för att åt de mest behöfvande utdelas. Då jag har mig bekant, att såsom skäl för Utskottets afslag lärer anförts, att många af konsistoriinotarierna hafva ganska stora inkomster, så tillåter jag mig påminna derom, att, ehuru detta visserligen

eger sin riktighet, det dock finnes många, hvilkas inkomster äro ganska små, och att det är just de, som ha större inkomster, hvilka icke blifvit delaktiga af dyrtidstillägget. Så fingo konsistoriinotarierna i Upsala, Linköping, Strengnäs, Westerås, Wexjö, Lund och Göteborg ingenting af det förra årets anslag. Större delen användes att upphjelpa konsistoriiamanuensernas högst bedröfliga lönevilkor, men äfven några af konsistoriinotarierna, som hade i jämförelse med de öfriga, som jag nyss uppräknat, små inkomster, blefvo hulpna. Det är otvifvelaktigt Kongl. Maj:ts mening att med de medel som kunna beviljas i år förfara på samma sätt som i fjor, eller att tillse, att icke några af dessa tjänstemän få alltför litet i jämförelse med de andra, som redan kunna anses hafva tillräckligt.

Hvad beträffar Utskottets skäl för sitt afstyrkande, så kan jag för min del icke godkänna dem, dels på grund af hvad jag redan anfört och dels emedan jag finner att Utskottet åt andra tjänstemän tillstyrkt, utan att Kongl. Maj:t begärt det, dyrtidstillägg uppgående till 30 procent af lönen och derutöfver.

Jag hoppas alltså att Kammaren skall behjerta de skäl som blifvit anförda och, äfven i betraktande af den obetydliga summa, som är i fråga, icke låta dessa svagt aflönade tjänstemän gå i mistning af ett väl behöfligt tillägg i deras inkomster, hvarföre jag hemställer, att den af Kongl. Maj:t föreslagna procentberäkning vid dyrtidstillägget måtte af Kammaren godkännas.

Herr Abraham Rundbäck: Det tjenar i allmänhet till bra litet att försöka uppträda emot Stats-Utskottet, då det afstyrker ett anslag, och det finnes flere inom denne Kammare, som anse, att man betar sig på samma sätt som den, hvilken olofligen sticker handen i en annans, nämligen folkets fickor, då man tager sig före det området att försvara en Kongl. proposition gent emot det suveräna Utskottet. Här föreligger likväl nu en sådan fråga, att jag anser för min oeftergiftiga pligt att uppträda till försvar för densamma. Jag ber att få fästa Kammarens uppmärksamhet uppå, att detta är det enda fall under hela 8:de hufvudtiteln, der Kongl. Maj:t för andra gången återkommer och begär ett anslag, som en gang förut af Riksdagen blifvit tillbakavisadt. Man får väl tänka sig, att icke Kongl. Maj:t för andra gången utsätter sig för ett afslag, såvida icke behovet af anslaget är berättigadt. Man kan väl ock lätt förstå, att icke Stats-Utskottet, som har en sådan mångfald af olikartade förslag och ärenden, att på kort tid behandla, kan i hvarje särskildt fall pröfva frågorna lika noggrant som Kongl. Maj:t, och derfor bör man väl anse, att regeringen förtjenar åtminstone lika stort förtroende som Utskottet. Utskottet har i afseende å 8:de hufvudtiteln gjort sig skyldig till sådana inkonsequenser vid till- och afstyrkandet af anslag, att förtroendet till detsamma borde hafva blifvit betydligt rubbadt. Man har anfört flera fall, då på begäran af enskilde motionärer om beviljande af anslag, Utskottet afslagit motionen på den grund att den saknade fullständig utredning. Så har varit fallet i 7:de punkten med Herr Rossanders motion och vidare i 12:te punkten med Herr Törnfeldts motion om förhöjda löner för lärarne i musik och teckning, men på samma gång har Utskottet, utan att an-

*Om dyrtids-
tillägg åt dom-
kapitlens
tjänstemän.
(Forts.)*

*Om dyrtids-
tillägg åt dom-
kapitelns tje-
nstemän.
(Forts.)*

föra detta skäl tillstyrkt vida större summor, såsom till exempel i 22:dra punkten med anledning af Herr Fahléns motion om beviljande af förhöjdt anslag till högre folkskolor, eller på grund af Herr Lyths motion i 23:dje punkten der Utskottet anslagit 120,000 kronor till småskolorna och vidare i 44:de och 59:de punkterna, der man på förslag af enskilde motionärer beviljat tjenstemän under denna hufvudtitel 30 procent i dyrtidstillägg, utan att Kongl. Maj:t framlagt proposition derom. I ett annat hänseende har Utskottet deremot handlat mera konsekvent, nämligen derutinnan att Utskottet med synnerlig trohet i grundsatser afstyrkt små anslag, under det att det tillstyrkt stora, och Riksdagen har följt Utskottets exempel och silat mygg, men sväljt kameler. Då 9:de hufvudtiteln behandlades inom Kammaren afslog man pension åt 5 stackars enkor och ansåg sig derigenom hafva räddat fäderneslandet från ruin och på denna hufvudtitel har man afslagit Kongl. Maj:ts proposition om förhöjning i anslaget till bibliotekarierna vid de högre läroverken, som hafva från 50 till 200 kronor i arvode och sålunda tillämpat bibelns lära, att den, som mycket har, honom skall ännu mera varda gifvet, men den som ingenting har från honom skall till och med varda taget det lilla han eger. Med ett ord jag upprepar, att man icke kan sätta den lit till Utskottet, att man på grund af den lilla rad, som står på början af 23 sidan i Utskottets betänkande såsom skäl för afslag, bör tillfoga Regeringen den dekonfituren att för andra gången hafva förgäfvats till Riksdagen inkommit med begäran om ett anslag af 1,858 kronor. För min del yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Albert Staaff: Herr vice Talman! Jag får i hufvudsak instämna med den föregående talaren och yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Törneblad: Herr vice Talman! Mine Herrar! Jag skall endast bedja att få fästa uppmärksamheten på ett par omständigheter, som under den föregående diskussionen icke blifvit nog vidrörda. Jag erinrar således, att den förhöjning af 30 procent, som Regeringen begärt, är tagen i klump och icke beräknad för hvarje särskild tjenstemans lön. Riksdagen begår således icke någon inkonsequens, om den beviljar denna anslagsförhöjning, hvilken är ämnad att af Kongl. Maj:t fördelas på de tjenstemän, som deraf äro i behof, likasom Riksdagen förut beviljat ett särskildt anslag till upphjelpande af vissa landsstats-tjenstemäns löner. Det är således ett helt annat förhållande med denna förhöjning af 30 procent, än med de öfriga dyrtidstilläggen, som uträknades efter 30 procent på hvarje särskild lön. Vidare förekommer, att en del af dessa tjenstemän äro aflönade med sportellöner, hvilka dock i många fall uppgå till högst ringa belopp, och just dessa löner skulle genom detta anslag hjälpas, hvaremot på de ställen, der sportelinkomsterna äro större, någon lönetillökning tydligtvis icke kommer att ega rum.

För öfrigt vill jag nämna, att i flera, om ej i de flesta stift, en del af konsistorii-expeditionernas aflöning bekostas af presterskapet inom stiftet och elementarlärarne sjelfve, hvilka frivilligt underkastat sig en

beskattning, som icke borde förekomma i något annat embetsverk, i ty att embetsverket sjelf bidrager till kanslipersonalens aflöning. Det är ett felaktigt förhållande, och man får icke undra på, om man tycker, att detta på längden är betungande. Följden är också att i ett stift, som jag bestämdt känner till, presterskapet och elementarlärarne uppsagt sin skyldighet att betala något bidrag till konsistorii-expeditionen.

*Om dyrtids-
tillägg åt dom-
kapitlens tjän-
stemän.
(Forts.)*

Under sådana förhållanden, och på de skäl Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastik-departementet anført, får jag yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition, erinrande, att här är ett helt annat förhållande än med den vanliga 20 procent's tillökningen.

Öfverläggningen var slutad. Under densamma hade endast yrkats att, med afslag å Utskottets hemställan i hvad den skilde sig från Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, samma nådiga proposition måtte oförändrad bifallas. Herr vice Talmannen gaf emellertid först proposition på bifall till Utskottets förslag och derefter på nyss omförmälda yrkande; och förklarade Herr vice Talmannen sig anse den förra propositionen hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes; och skedde alltså nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 40:de punkten af utlåtandet N:o 10,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan i hvad den skiljer sig från Kongl. Maj:ts proposition, bifallit samma proposition oförändrad.

Omröstningen försiggick och visade 113 ja mot 45 nej; i följd hvaraf Kammaren bifallit Utskottets hemställan.

41:sta punkten:

Blef jemväl af Kammaren bifallen.

42:dra punkten:

Beträffande Kongl. Maj:ts framställning om anvisande för år 1876 af ett extra anslag af 10,000 kronor, att i de fall, då de för ändamålet nödiga medel icke enligt meddelade föreskrifter borde från annat håll utgå, användas för beredande af religionsvård åt arbetare, som utom sin hemort sysselsattes vid arbetsföretag inom riket af större omfattning, hade Utskottet i denna punkt föreslagit:

*Angående re-
ligionsvård åt
personalen vid
större arbets-
företag.*

Angående religionsvård åt personalen vid större arbetsföretag.
(Forts.)

att nämnda nådiga framställning icke måtte vinna Riksdagens bifall.

I anledning af detta förslag yttrade:

Herr A. Staaff: Då vi för någon tid sedan i Kammaren förehade till öfverläggning ett af en enskild motionär väckt förslag om vidtagande af åtskilliga bestämmelser och åtgärder med afseende å de arbetare, som voro långt skilda från sina hem och anställda vid större arbetsföretag, nödgades jag, såsom ledamot af det Utskott, som handlagt ärendet, motsätta mig förslaget, emedan jag ansåg att frågan ännu ej var tillräckligt utredd, och jag ej kunde göra för mig klart, hvad man skulle begära eller huru man skulle ställa med saken. Jag tog mig då friheten påpeka, att, efter min uppfattning, det enda botemedel, som kunde finnas för det öfverklagade onda — detta själfsväld och dessa oordningar, som naturligtvis måste uppstå der, hvarest en mängd arbetare och löst folk utan något egentligt hem äro samlade -- vore att söka uti beredandet af ökad tillfälle till åtnjutande af religions- och sedlighetsvård, och jag hänvisade i detta fall till den begäran, som af Kongl. Maj:t framstälts om anvisande af ett belopp af 10,000 kronor att ställas till Kongl. Maj:ts förfogande, för att i mån af behof användas till arvode åt sådana prestmän, som, utrustade med förmåga att kunna inverka på dessa arbetareskaror, för detta ändamål komme att anställas på olika orter. Denna Kongl. Maj:ts begäran härledde sig ytterst från en skrifvelse af Kyrkomötet till Kongl. Maj:t, deri Kyrkomötet på ett, såsom mig synes, öfvertygande sätt visar behofvet af en sådan förbättrad religionsvård.

Jag får bekänna, att, då jag hänvisade till detta botemedel, jag icke hyste den ringaste fruktan för, att icke Stats-Utskottet skulle tillstyrka och Riksdagen bifalla en begäran om ett så måttligt anslag till en så stor och, efter min tanke, vigtig sak. Så har emellertid icke inträffat, och jag kan icke annat än beklaga, att Utskottet icke funnit sig kunna tillstyrka detsamma. Utskottets skäl därför har, såsom mig synes, hufvudsakligen varit det, att, hvad beträffar allmänna arbetsföretag, redan nu skulle, enligt 1858 års förordning, finnas tillfälle öppet för Regeringen att anlita vissa medel för ifrågavarande ändamål, och att, i fråga om enskilda arbetsföretag, vid beviljande af koncessioner för sådana, kunde bifogas det vilkor, att de, som stodo i spetsen för desamma, vore skyldige att själfva bekosta den nödiga religions- och sedevård, hvarom här är fråga. Nu är emellertid förhållandet, att de medel, som vid de allmänna företagen finnas att disponera, äro otillräckliga, och att, i fråga om de enskilda, koncessioner för många af dem redan äro beviljade och icke vidare kunna ändras.

Salunda kvarstå förhållandena oförändrade, och hjälp är af behofvet påkallad för det stora antal arbetare, som på olika orter sakna tillfälle till kristlig undervisning och uppbyggelse. Kammaren må icke tro, att jag sätter allt för stor förtröstan till den inverkan, som en framställning af Guds ord genast skall kunna hafva på dessa arbetare, eller att med anställande af predikanter all skada vore häfd. Så sangvinnisk är jag ingalunda, men mycket skulle likvisst dermed efter hand

uträttas. Efter den erfarenhet jag gjort, kan jag säga, att det är märkvärdigt att se, hurusom på rätt raa och förvildade personer en varm religiös framställning ganska ofta kan verka förbättring och ofta snarare än man skulle vara benägen att tro. Man ser huru dessa arbetare på olika orter sakna trefnaden, tillfredsställelsen och så att säga välsignelsen af att ega ett hem. Det är sant, vi kunna icke genom ett beslut här ersätta dem detta. Men jag tror mig icke öfverdrifva, då jag påstår, att redan i den omständigheten, att dessa arbetarskaror hafva ibland sig prestmän, som at dem egna sina omsorger och kring hvilka de sammansluta sig, redan deri, säger jag, ligger något af hemmets lifsluft. Jag tror sådant verka mycket fördelaktigt på arbetarne, och det skulle helt visst icke obetydligt medverka att så småningom borttaga de nu så ofta och på många ställen med skäl öfverklagade följderna af dessa sammanskockningar af arbetare på samma ställe.

Vid sådant förhållande, och då den Kongl. framställningen rör ett så ringa anslag, samt jag icke kan finna, att Stats-Utskottet framlagt några rätt giltiga skäl emot detsamma, vågar jag, för min del, vädjande till Andra Kammarens varma behjertande af frågans vigt, bedja, att Kammarerna måtte unna dessa arbetare ett tillfälle till undervisning och uppbyggelse, till bön och gudstjenst genom att nu anslå den af Kongl. Maj:t begärda summan, hvartill jag vördsammast yrkar bifall.

Angående religionsvård åt personalen vid större arbetsföretag.
(Forts.)

Häruti förenade sig Herrar *Linné*, *Hammarberg* och *Ljyth*.

Herr Toll: Jag känner mig på det lifligaste uppmanad att uttala mitt beklagande öfver Utskottets afslag å Kongl. Maj:ts proposition i detta ämne. Jag gör detta så mycket hellre, som jag var i tillfälle att vid senaste kyrkomöte med min röst bidra till det beslut, som nu till en del är anledningen, hvarföre frågan ligger under Kammarens behandling. Det skulle på det högsta hafva gladt mig, om Utskottet kunnat jäfva den erfarenhet, som från olika trakter af landet ropat på åtgärders vidtagande just i detta afseende. Man har, da fråga förut vid riksdagen förevarit om vidtagande af lagstiftningsåtgärder för hämmande af superiet, som för många af våra arbetare innebär stora frestelser, och för deras återförande till en annan ställning, än deras nuvarande, litat dels på den ökade upplysningens kraft och den inneboende sedlighetskänslans makt; och väl vore, om denna förtröstan visade sig riktig, men jag befarar, hvad sedlighetskänslan angår, att densamma, saknande religionens lifsluft, skall, liksom ljuslågan i ett lufttomt rum, slockna. Så vidt jag kunnat iakttaga, hafva ock af de hundratals arbetare, hvilka till största antalet oförderfvade lemnat hembygden, de fleste, utkomne på arbetsfältet, snart nog dukat under för inflytelsen af det dåliga sällskap och den sociala öfvergifvenhet, hvori de kommit.

Man har sagt, att Kongl. Maj:t vid beviljande af blifvande koncessioner å enskilda arbetsföretag skulle kunna lämpligen alägga arbetsgifvarne att draga försorg om arbetarnes religions- och sedlighetsvård; och detta kan väl vara sant hvad beträffar jernvägsanläggningar, men många arbetsföretag äro af den beskaffenhet, att koncessioner å dem hvarken kunna eller behöfva meddelas, t. ex. skogsarbeten af

Angående religionsvård åt personalen vid större arbetsföretag.
(Forts.)

större utsträckning, och jag påstår, att just de vid dessa arbeten anstälde lösa arbetarne råka i det största förvildningstillstånd, och att der, liksom öfver hufvud vid alla större arbetsföretag, ett rikt missionsfält erbjudes för den kyrkliga verksamheten.

Det har äfven antydts, att man kunde öfverlemna åt arbetsgifvarne att bestämma, när behofvet af kyrklig hjälp och uppbyggelse för arbetaren inträder, men jag anser sådant vara, minst sagdt, olämpligt. Vi veta ju litet hvar, att i fråga om sådana arbetsföretag arbetsgifvaren, sedan han fått arbetet verkställt och betalat arbetaren därför, anser sig vanligen icke hafva något vidare att med honom skaffa. Vackra undantag gifvas naturligtvis, men ditåt tenderar det i allmänhet allt mer och mer. Under sådana förhållanden måste det vara statens pligt att till arbetarnes förmån ingripa.

På grund af hvad jag sålunda andragit, och då jag är öfvertygad om nyttan och behofvet af den åtgärd, som Regeringen i detta fall föreslagit, yrkar jag afslag å Utskottets ifrågavarande hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet.

Med Herr Toll instämde Herr *Nyblaus*.

Grefve Posse: De föregående ärade talarne måste ursäktas, att jag icke kan fatta hvad de egentligen så djupt beklagat sig öfver. Det låter, som om Stats-Utskottet skulle alldeles förbisett nyttan och nödvändigheten deraf, att personer, som äro samlade vid större arbetsföretag, åtnjuta religionsvård och religionsundervisning den tid, de äro vid arbetet anstälde; men så är ju ej förhållandet. Utskottet har ju uttryckligen erkänt detta behof och påpekat, att, hvad angår de allmänna arbeten, som för statens räkning eller enskildes med statsbidrag utföras, redan finnes en Kongl. förordning, som föreskrifver att dylik vård och undervisning skall vara för arbetarne att tillgå, och att deraf försakade kostnader skola bestridas af de till arbetsföretaget anslagna medel. Hvad åter angår religionsvården vid andra större arbeten, har Utskottet ansett hinder icke förefinnas för Kongl. Maj:t att, vid beviljande af koncessioner å dylika företag, föreskrifva sådana vilkor, att religionsvården icke åsidosättes.

Beträffande nu de arbeten, som verkställas för statens räkning eller med statsbidrag, är det väl likgiltigt, genom hvilka medel religionsvårdens uppehållande bland arbetarne vid dessa bekostas, och den blifver väl ej bättre och ändamålsenligare anordnad derigenom att ett särskildt anslag därför beviljas, än om Kongl. Maj:t dertill använder en del af de medel, som till arbetsföretaget äro anslagna. Och ingen lär väl bestrida Kongl. Maj:t rätt att för sådant ändamål använda en del af dessa medel, om sådant befinnes nödvändigt. Detta hvad angår de allmänna arbetsföretagen. Vidkommande åter de öfriga, om hvilka här är fråga, kan väl den invändning, som nyss frankastats, vara riktig, nemligen att många sådana redan erhållit koncessioner, utan att dylika vilkor, som ofvan nämnts, dervid fogats; men dessa arbeten skola väl ej fortgå så länge och, om jag undantager ett af dessa eller anläggningen af Bergslagsbanan, torde alla vara afslutade vid den tid, då detta anslag, om det beviljades, skulle utgå. Jag tror därför man

kan vara lagn för att ingen fara förestår, om Kongl. Maj:ts proposition afslås, och det förefaller mig nästan, som skulle man under denna hufvudtitel vilja urgera på bifall till *hvarje* anslagsfråga, utan att alls taga hänsyn dertill, att Stats-Utskottet tillstyrkt så många af dem, att man torde kunna vara belåten, äfven om ej sista skillingen i statskassan utgår.

Angående religionsvård åt personalen vid större arbetsföretag.
(Forts.)

Herr *Lasse Jönsson* förenade sig i det yttrande, som afgifvits af Grefve Posse.

Herr *Åstrand*: Om jag ock instämmer i den siste talarens mening derom, att, beträffande anordningen af religionsvård vid större arbetsföretag, Regeringen kan, om arbetena bekostas af staten, utaf de medel, som för deras utförande äro tillgängliga, föranstalta om dylik religionsvård, eller, i fråga om enskilda arbetsföretag, vid koncessionsmeddelande göra det förbehåll, att särskild religionsvård för arbetarne bör föranstaltas, så skiljer jag mig från honom deri, att icke så liten vikt ligger jemväl derpå, att religionsvård må kunna beredas vid de arbetsföretag af större omfång, hvilka af enskilde *redan äro påbörjade* samt komma att fortgå flera år framgent. Ty om det också icke gäller mer än *ett* större byggnadsföretag med en arbetsstyrka af mer än 1,000 man — och dertill uppgår numerären vid den omnämnda Bergslagsbanan — men vi veta att detta arbete icke kan afslutas på flera år, så lärer väl ingen vilja bestrida, att Riksdagen bör träda emellan och lemna Regeringen makt i händerna att, så vidt möjligt är på denna väg, söka förekomma och mildra de oordningar, som med fog kunna tillvitvas dessa stora arbetsflockar, hvilka äro, så att säga, lemnade helt och hållet åt sig sjelfva. Jag vänder mig härvid icke mot vederbörande arbetsbefäl, hvilket man härutinnan i de flesta fall icke kan tillskrifva felet. Men dessa arbetareskaror förläggas ofta på trakter långt aflägsna ifrån orter, der allmän gudstjenst upprätthålles, hvadan det blir nära nog omöjligt för dem att deltaga deri och komma i åtnjutande af den välsignelse, som dermed är förenad. Och är denna offentliga gudstjenst välsignelsebringande i sedligt afseende, hvaruti väl ingen vill jäfva mig, så måste det också vara Riksdagens pligt att till Regeringens förfogande ställa det för nu afsedda ändamål erforderliga anslaget.

Det är derföre icke sagdt, att detsamma kommer att utgå; åtminstone torde blott en mindre del deraf behöfva användas, då det väl endast är två eller tre jernvägsbyggnadsföretag, som behöfva understöd i dylikt hänseende. Och som anslaget alltid är af öfvergående natur, hvilket ju icke kan bestridas, så indrages det naturligtvis, när det befinnes vara öfverflödigt.

Jag anser således, att man kan önska lemna regeringen medel i händerna att på religionens väg stäffa ett hotande ondt, utan att man derföre behöfver utsättas för den beskyllningen att vilja taga »sista skillingen», af hvad vi kunna hafva att lemna i anslagsväg. Hvad detta påstående beträffar, anser jag, att vi i går beviljade många mycket större, men af behofvet långt mindre påkallade anslagsbelopp,

Angående religionsvärd åt personalen vid större arbetsföretag.
(Forts.)

än det, hvarom nu är fråga. Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet.

I detta yttrande instämde Herr *Santesson*.

Chefen för Kongl. Ecklesiastikdepartementet, Herr Statsrådet *Wennerberg*: Jag anhåller, att Kammaren i mitt ständiga uppträdande icke måtte se någon långt drifven envishet att söka bereda framgång åt hvarje Kongl. proposition. Jag har nemligen för sed, hvilket jag ock anser vara riktigt, att efter förmåga försvara hvarje Kongl. proposition, hvars framläggande till Riksdagen jag inför Kongl. Maj:t tillstyrkt. Och så önskar jag att, trots Utskottets afstyrkande, äfven nu få yttra några ord.

Jag är öfvertygad, att denna Kammare, hvilken likasom hela vårt folk har den stora fördelen att utgöras af kristna medborgare, icke skall tvifla på Guds ords stora och förunderliga kraft att verka på människohjertat, ej heller derpå, att vi under svåra och brydsamma förhållanden måste känna ett inre behof att taga vår tillflykt dit, äfven om ock mången gång för våra ögon dess verkan syns ringa. Ett sådant fall, der någon tvekan om behofvet af Guds ords inflytande på människosinnet ej kan ega rum, föreligger nu. Med oro, ja fasa, hafva vi sett, huru de stora arbetsföretagen på senare tider tjanat till uppfostringsskolor i en ganska betänklig riktning. Ynglingar och män begifva sig till dem från de särskilda kommunerna och hemmen, i moraliskt afseende oförderfvade och i fysiskt kraftiga, men de af dem, som vända tillbaka, återkomma i ett uti dessa båda afseenden högst sorgligt tillstånd. De fleste återkomma dock icke; de stryka omkring, och skarorna af dem växa oupphörligt, allt efter som de stora arbetsföretagen afslutas. Hvilka oordningar, vi i en framtid häraf kunna hafva att vänta, behöfver jag ej framhålla — men jag vågar påstå, att dessa oordningar kunna blifva hotande för lugnet ej blott inom kommunerna, utan äfven inom landet.

Här hjelpa icke blotta föreskrifter. De hittills i detta fall gällande hafva, hur goda de än varit, icke burit frukt, helt enkelt i följd deraf, att man icke begagnat sig af dem eller efterlevvat dem. Jag äsyftar härmed den år 1858 just i detta afseende utgifna Kongl. förordning. Den har icke till mycket tjanat; åtminstone har dess verkan visat sig ganska ringa. Nämnda Kongl. förordning lemnar arbetsgifvarne tillfälle att, om de så finna behöfligt, efter anmälan hos vederbörande konsistorium eller kontraktsprost, erhålla prestmän för gudstjensts hållande vid arbetsstationerna och nattvardens meddelande åt arbetarne. Under senaste kyrkomötet upplystes emellertid, att ingen enda af dessa arbetsgifvare begagnat sig af denna förmån, som sålunda kunde beredas till arbetarnes uppbyggelse. Så ringa aktning för den kraft, som Guds ords predikande skulle kunna utöfva, hafva arbetsgifvarne hittills visat. Detta är icke *mitt* påstående; jag anför det endast från Kyrkomötet, men tror på sanningen deraf, ty något hvar af oss äro vi behäftade med likgiltighet och otro i nämnda hänseende, och jag fritager mig sjelf ingalunda derifrån. Detta lyte visar sig ock i förevarande fall, deruti att man icke tror, att det äskade anslaget

skulle till något tjena. Vi kunna väl icke veta, hvilken välsignelse Gud vill gifva åt ett sådant anslag, men vår skyldighet är det dock att gifva det, och om det ock skulle synas gifvet förgäfvat, så hafva vi likväl icke alldes undandragit oss att göra hvad på oss ankommer.

Jag tror icke rätta sättet vara att söka skaffa presterliga biträden för denna angelägenhet från konsistorierna eller kontraktsprostarne; ty om ock icke den rådande prestbristen försvårade en sådan anordning, så hafva dock ej alla prester ett så lefvande och outtröttligt nit, att de kunna med kraft och framgång verka bland lössläppta skaror af förvildade arbetare. Sådana prester finnas likväl, och om man ställer anslaget till Kongl. Maj:ts förfogande, hyser jag den förhoppningen, att det skall lyckas erhålla sådana och derigenom något utträta till gagn ej blott för dessa menniskor, som nu förstöras vid de stora arbetsföretagen, utan ock för deras familjer, som då kunde slippa ifrån sorgen att taga tillbaka i hemmet, än en försupen far, än en för brott straffad son.

Äfven om man ej tror sig kunna utträta något med dessa 10,000 kronor — och jag dristar säga, att det ej är något hedrande uti att hafva en sådan tro — bör Riksdagen dock, enligt min åsigt, bevilja dem för att fullgöra en kristlig skyldighet. Kongl. Maj:t har äskat summan i ett högt och landsfaderligt syfte; och Riksdagen vill väl ej neka att lemna densamma till Kongl. Maj:ts disposition åtminstone för anställande af ett försök. Lyckas detta försök, huru väl använda 10,000 kronor! Lyckas det icke, huru godt att i någon mån hafva gjort sin pligt!

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter upptagande af de yrkanden som derunder förekommit, gaf Herr vice Talmannen, enligt dem, propositioner så väl på bifall till Utskottets hemställan som jemväl på afslag derå och bifall i stället till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda nådiga framställning; och fann Herr vice Talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förre meningen. Votering blef emellertid begärd, hvadan nu godkändes och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 42:dra punkten af utlåtandet N:o 10,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Kongl. Maj:ts framställning i den fråga, hvarom förevarande punkt handlar.

Voteringen försiggick härefter och befans vid röstsedlarnes sammanräkning, att 86 ledamöter röstat ja mot 60 som röstat nej; och hade således Utskottets hemställan blifvit af Kammaren bifallen.

Angående religionsvärd åt personalen vid större arbetsföretag.
(Forts.)

43:dje punkten:

Kammaren biföll äfven det i denna punkt framställda förslag.

44:de punkten:

*Om löneför-
bättring åt lä-
rare m. fl.
tjenstemän vid
universiteten.*

I anledning af dels Kongl. Maj:ts framställning om beviljande jemväl för år 1876 af dyrtidstillägg åt professorer, adjunkter m. fl. tjenstemän vid universiteten med 20 procent af deras löner och dels en af Herr *H. L. Rydin* inom Första Kammaren väckt motion (N:o 31), deruti ett detaljeradt förslag till löneroglering för universiteten blifvit framlagdt, hade i förevarande punkt Utskottet hemstält:

a) att Riksdagen måtte för år 1876 till Kongl. Maj:ts disposition anvisa ett extra anslag af 65,523 kronor, att, enligt de af Kongl. Maj:t och Riksdagen för innevarande år godkända bestämmelser, användas till dyrtidstillägg åt universitetens lärare och tjenstemän; och

b) att Riksdagen jemväl måtte på extra stat för år 1876 anvisa till Kongl. Maj:ts disposition ett förslagsanslag af 30,000 kronor, att under benämning tjenstgöringspenningar, hvilka vid tjenstledighet borde till vikarier afstås i de fall Kongl. Maj:t funne skäligt närmare bestämma, användas för att till ett belopp af 6,000 kronor höja aflöningen för de vid universiteten anstälde professorer, hvilkas inkomster af tjensten icke redan uppginge till detta belopp, äfvensom för bibliotekarierna och räntmästarne.

Efter det först föredragning skett af Utskottets förslag under *litt. a*, blef detsamma af Kammaren bifallet.

Vidkommande dernäst den af Utskottet under *litt. b* gjorda hemställan, mot hvilken, enligt hvad utlåtandet utvisade, Herrar *Liss Olof Larsson, Carl Ifvarsson, P. O. Hörnfeldt, Jan Andersson, P. Olsson* och *Carl Anders Larsson* inom Utskottet reserverat sig, afgåfvos nu yttranden af

Herr Hörnfeldt: Det är hufvudsakligen af formela skäl jag ansett mig böra reservera mig mot Stats-Utskottets förslag i mom. *b* af den nu föredragna punkten. Såsom Herrarne behagade erinra sig, framlade Kongl. Maj:t vid förra riksdagen en begäran om 30 procent dyrtidstillägg äfven åt lärarne vid universiteten. Riksdagen biföll detta förslag så till vida, att universitetslärarne på samma sätt som åtskilliga andra tjenstemannacorpser erhöillo 20 procent dyrtidstillägg. Jag förmodar, att detta beslut innefattade, att Riksdagen ansåg ett dyrtidstillägg af 30 procent för stort och 20 procent lagom. En professor erhöill härigenom tillsammans 5,400 kronor i aflöning. Under antagande, att denna min uppfattning är riktig, förefaller det mig minst sagdt besynnerligt, om Riksdagen på grund af enskild motion skulle vilja lemna sitt bifall till en löneförhöjning, som icke stannar vid hvad Kongl. Maj:t förra året förgåfvos äskade, utan går ännu längre, nemligen till 33 $\frac{1}{3}$ procent. Detta skulle se så mycket mera betynnerligt ut, som Riksdagen torde genom Herr Rydins motion hafva sig bekant, att kanslersembetet ingått till Kongl. Maj:t med begäran om en propositions framläggande för Riksdagen i samma syfte, motionären afser.

Under sådana omständigheter torde det vara skäl att lemna frågan å sido, tilldess den efter skedd utredning af Kongl. Maj:t framläggas.

Dessutom synes det mig inkonsequent af Utskottet att tillstyrka en ren löneförhöjning åt professorer, bibliotekarier och räntmästare, men deremot afstyrka motionärens förslag i hvad det afser de mindre väl aflönade adjunkterna. I allmänhet har Riksdagen vid meddelandet af dyrtidstillägg haft till grundsats att i första rummet tänka på tjänstemän med lägre löner. Här utgår likväl Stats-Utskottet från den motsatta grundsatsen och tillstyrker förhöjning endast åt de bättre aflönade. Jag finner ett sådant tillvägagående mindre konsekvent.

På grund af hvad jag haft äran anföra, yrkar jag afslag å Stats-Utskottets hemställan i mom. b.

Herr Liss Olof Larsson: Sedan Herr Hörnfeldt yttrat sig i frågan, har jag icke många ord att tillägga, enär jag instämmer med honom i alla delar.

Då jag i Stats-Utskottet läste utgifts-afdelningens förslag uti mom. b af nu föredragna punkt, fann jag med den största förvåning, att man kunnat komma till ett dylikt resultat, helst motiveringen icke blott i denna utan äfven i tredje punkten tyckes tala emot hvad här blifvit tillstyrkt. Och jag kunde för min del så mycket mindre lemna mitt bifall till afdelningens hemställan, som jag ej kunde annat än finna detta förslag lindrigast sagdt förnärmande såväl för Regeringen som Riksdagen. Kongl. Maj:t begärde nämligen vid nästlidna års riksdag dyrtidstillägg af 30 procent för ifrågavarande tjänstemän, såsom Herr Hörnfeldt också mycket riktigt påpekade. Både Stats-Utskottet och Riksdagen förklarade då, att 30 procent tillökning vore för mycket, och att 20 procent borde anses såsom det högsta, hvilket kunde åt ifrågavarande tjänstemän anslås. Detta skedde för ett år sedan. Nu föreslår emellertid Stats-Utskottet, att $3\frac{1}{3}$ procent skulle beviljas utöfver de 30 procent Kongl. Maj:t vid förra årets riksdag begärde, eller att sammanlagda tillökningsbeloppet uti de ifrågavarande tjänstemännens löneförmåner skulle uppgå till $33\frac{1}{3}$ procent af deras förut fastställda lön. Men hvilka omständigheter hafva väl tillkommit sedan förra året, som kunnat betinga en dylik förhöjning? Hvarföre skulle man väl nu bevilja $33\frac{1}{3}$ procent förhöjning, då förra året 30 procent ansågs för mycket och 20 procent tillräckligt? Jag har icke i Utskottets betänkande kunnat finna något giltigt skäl för en dylik förhöjning; ty icke lär väl det kunna betraktas såsom ett skäl för Utskottets förslag, att en komité varit tillsatt för att utarbete en förändring i universitetens statuter, som sedermera underställts Kongl. Maj:ts pröfning, utan innebär väl detta snarare ett skäl för afslag å Utskottets hemställan, då det återopas uti tredje punkten af föreliggande betänkande, att »ganska väsendtliga förändringar i universitetens nuvarande anordning, särdeles med hänseende till lärareplatsernas antal och beskaffenhet, förestå.» Nu kan det visserligen invändas, att andra likställda tjänstemän fått högre löner; men denna omständighet saknar här all betydelse, då den förefans redan förra året, samt den ekonomiska ställningen i landet och konjunkturförhållandena för närvarande icke kunna anses mindre gynnsamma än under senaste riksdag. Om det nu vore fråga om en definitiv löne-

Om löneförbättring åt lärare m. fl. tjänstemän vid universiteten.
(Forts.)

Om löneför-
bättring åt lä-
rare m. fl.
tjenstemän vid
universiteten.
(Forts.)

reglering, skulle väl detta kunna åberopas såsom ett skäl att föreslå ett belopp utöfver hvad som i fjor ansågs såsom det högsta; men icke kan väl detta kallas ett definitivt löneregeringsförslag, om det ock kan hafva sken af att vara det, då det sönderfaller i bestämd lön, dyrtidstillägg och tjenstgöringspenningar. Jag tror för öfrigt, att, innan man företager en dylik löneregering, sådan Utskottets flertal tänkt sig den, frågan bör hafva undergått ett helt annan och fullständigare utredning än den som nu föreligger; ty om också ett slags utredning vid sjelfva universitetet egt rum, lär väl icke Riksdagen kunna vara nöjd dermed, då behovet icke blifvit pröfvadt af Kongl. Maj:t utan endast af dem, som af den förändrade löneregeringen komme att hafva gagn.

Utskottet framhåller visserligen, bland annat, att den åtskillige professorer tillkommande boställsförmån, hvilken i staterna beräknas till endast 300 kronor, synts böra till 600 kronor uppskattas; men äfven denna beräkning torde väl tåla vid en närmare utredning, innan man beviljar den ifrågasatta löneförhöjningen; ty vanligen brukar vid frågan om dylik förhöjning såsom ett bland hufvudmotiven åberopas de dyra hyrorna, som stigit till en sådan ofantlig höjd; men icke håller väl detta streck, om det är sant, hvad Utskottet säger, att boställsvåningarne för desse professorer icke äro värda mer än 600 kronor om året. Det är för öfrigt, på sätt under öfverläggningen redan anförts, jemväl i åtskilliga andra afseenden, som en utredning vore erforderlig, och särskildt torde i fråga om tjenstgöringspenningarne behövas ytterligare föreskrifter utöfver dem Utskottet föreslagit. Jag anser för min del, att detta icke borde till Kongl. Maj:ts bepröfvande ensamt öfverlemnas, utan att, sedan Kongl. Maj:t beträffande sättet för regleringens genomförande gjort framställning, Riksdagen må ingå i pröfning af frågan och fastställa ett löneregeringsförslag.

Skulle man nu höja inkomsterna för professorerne med $33\frac{1}{3}$ procent, så skulle man icke fästa det ringaste afseende vid hvad i statsrådsprotokollet, sid. 55, bil. 7 a, som åtföljde Kongl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd och behof förra året, finnes anfördt vid fråga om en dylik förhöjning; ty der säges, att »universitetens samtliga lärare och tjenstemän äro så affönade, att lönetillägg icke för någon af dem bör komma i fråga till högre belopp än 30 procent». Der står således alldeles uttryckligt, att icke mer än 30 procent lönetillökning för ifrågasvarande tjenstemän bör ifrågakomma, och då jag redan påpekat, att förhållandena icke kunna anses förändrade sedan i fjor, anser jag att Riksdagen uti Kongl. Maj:ts egen proposition kan hemta det kraftigaste stöd för afslag å Utskottets hemställan.

Jag vill icke längre upptaga tiden, utan jag slutar med att vördsamtt yrka afslag å Stats-Utskottets förslag uti den nu föredragna delen af föreliggande punkt.

Herr *Aug. Pettersson* i Hasselstad förenade sig med Herr *Liss Olof Larsson*.

Herr *Grefve Posse*: Vid behandlingen af denna punkt inom Stats-Utskottet hafva, såsom Herrarne torde finna af reservationerna,

dess ledamöter icke varit synnerligen eniga. Det är ett förhållande, som jag för min del beklagar, men jag kan icke hjälpa det. Jag har emellertid stannat vid min åsigt, och jag skall söka att gifva skäl därför.

Det torde väl medgifvas, att bland alla tjänstemän i landet, på hvilka man har något högre anspråk, professorerne vid våra akademier äro nära nog sämst lottade med afseende å lönevilkoren. Det är väl icke rimligt, att en person som måste använda så mycken kostnad på sin uppfostran, så mycket arbete för att förvärfva sig vetande framför andra, skall, då han när målet för sitt lifs sträfvanden, afspisas med 4,500 kronor i årlig lön.

*Om löneför-
bättring åt lä-
rare m. fl.
tjänstemän vid
universiteten.
(Forts.)*

Ingen lärar väl på allvar vilja ifrågasätta, att lärarnes vid universiteten nuvarande löner stå i ett rimligt förhållande till de löner, öfrige med dem jemförlige embets- och tjänstemän uppbära. Ty, äfven om en professor skulle få ett dyrtidstillägg af 20 procent, såsom alla andra tjänstemän erhållit, så blefve i allt fall hans lön icke större än 5,400 kronor och sålunda mindre än lönerna för t. ex. vissa tullförvaltare, byråcheferne i Post- och Tull-styrelserna, bibliotekarien vid Kongl. biblioteket, riksarkivarien, d. v. s. betydligt lägre än den, motsvarande embetsmän inom andra corpser och stater åtnjuta. Men är detta en sanning, så torde man väl ock böra medgifva, att de nu ifrågavarande embets- och tjänstemännens behof af förbättrad aflöning äfven bör blifva tillgodosedt. Nu säger man visserligen, såsom den förste talaren: deremot hafva vi ingenting att invända — det är endast af rent formela skäl, som vi icke vilja bevilja den ifrågasatta lönetillökningen, vi anse oss böra afvakta den löneroglering, som är att i sammanhang med regleringen af sjelfva tjänstgöringen från Kongl. Maj:t förvänta; då först blir det tid att höja lönerna. Invändningen är riktig, jag vill icke bestrida det, men å andra sidan saknas dock icke den faktiska erfarenheten, att man äfven gått annorlunda till väga, det vill säga provisoriskt höjt lönerna i afvakten på en blifvande löneroglering; och ett sådant förfarande är väl i nu förevarande fall så mycket rimligare, som aflöningen för de nu ifrågavarande tjänstemännen är så orimligt låg.

Vidare har man sagt, att det vore olämpligt att tudela löneförbättringen i dyrtidstillägg och tjänstgöringspenningar. Detta kan jag dock för min del icke inse, ty bland dessa tjänstemän finnas både sådane, som äro mera, och sådane, som äro mindre nitiske i tjensten, en del som verkligen gör tienst, en annan del åter, som icke gör det, utan sköter andra uppdrag eller andra åligganden. Att de senare skola komma i åtnjutande af förhöjda lönebelopp, anser jag icke rimligt. Jag tror således, att den af Stats-Utskottet föreslagna fördelningen i lön och tjänstgöringspenningar är ganska ändamålsenlig. Att bakom Utskottets förslag skulle ligga någon dold tanke, att vid den slutliga regleringen lönerna för dessa tjänstemän icke skulle kunna bestämmas högre än till 6,000 kronor, bör efter mitt förmenande icke heller inverka på frågan eller afskräcka från att rösta för bifall till Utskottets förslag, ty säkert är, att vid den definitiva regleringen ett mindre belopp icke kan dem erbjudas.

Slutligen ligger det icke heller någon inkonsequens i ett sådant beslut, ty denna summa, 6,000 kronor, är just det belopp, Riksdagen

Om löneför-
bättring åt lä-
rare m. fl.
tjenstemän vid
universitetet.

(Fortf.)

beviljat åt med universitetsprofessorerne jemförlige embets- och tjenstemän. Just derutinnan ligger anledningen, hvarföre man icke velat åt professorerne föreslå en ännu högre aflöning.

Min öfvertygelse är således, att Kammarens ledamöter skulle handla välvilligt och klokt, om de icke lemnade Stats-Utskottets hemställan utan afseende. För egen del yrkar jag vördsamt bifall till densamma.

Häruti instämde Herr *Nyblaus* och Grefve *Björnstjerna*.

Herr C. J. Bengtsson: Då såväl Stats-Utskottet, som denna Kammare i föregående punkter af detta betänkande afslagit der begärda ganska små anslag, så skulle det förefalla mig ganska besynnerligt, om man nu bifölle ett utaf en enskild motionär begärdt vida större sadant. Jag ansluter mig således till de båda första talarnes skäl och yrkar afslag på Stats-Utskottets hemställan.

Herr Fredricson: Då Riksdagen beslutat, att dyrtidstillägg åt rikets embets- och tjenstemän i regeln för nästkommande år skall utgå endast med 20 procent af lönen, så kan jag för min del icke godkänna Utskottets förslag i nu förevarande moment. Genom ett dyrtidstillägg af 20 procent skulle nemligen lönerna för universitetsprofessorerne komma att uppgå till 5,400 kronor, ett belopp, hvarmed de kunna böra vara belättna. Härtill kommer, att, såsom den näst föregående talaren erinrat, Stats-Utskottets förslag icke tillkommit på grund af någon Kongl. proposition, utan endast med anledning af en i ämnet väckt motion, ett förhållande, som hittills vanligen af Stats-Utskottet ansetts såsom ett giltigt skäl för en hemställan i rakt motsatt syftning. Jag yrkar således äfven för min del afslag på det nu föredragna momentet.

Herr P. Olsson: Då jag är en af reservanterne mot Utskottets hemställan i nu förevarande moment, har jag ansett det för min skyldighet att här uttala skälen för min från Utskottet afvikande mening och derjemte min uppfattning af sjelfva frågan. Jag ber då först att få upplysa, att, hvad beträffar nu ifrågavarande anslag, hvilka ju afse befordrandet af vetenskapens utveckling genom att lemna nödiga löner åt dess målsmän, jag emot en sådan uppfattning af frågan i intet afseende har något att invända. Ej heller har jag något att anmärka mot de belopp, Stats-Utskottet för sin del funnit behöfliga för professorerne vid universitetet, utan anser dem, för min del, fullt berättigade till en lön, vare sig i kontanta penningar eller på annat sätt motsvarande ett belopp af 6,000 kronor. Jag tror nemligen, att under nuvarande konjunkturer en professor bör kunna påräkna en så stor löneinkomst, som den af Stats-Utskottet tillstyrkta. Hufvudsakliga skälet, hvarföre jag ansett mig böra reservera mig mot Stats-Utskottets förslag, är detsamma, som det af den näst föregående talaren anförda; det är af rent formel beskaffenhet. Man har visserligen sagt, att den föreslagna lönetillökningen icke är något dyrtidstillägg, utan snarare bör betraktas som ett fullständigt löneredigeringsförslag. Men för det första ber jag få fästa uppmärksamheten derpå, att Utskottets förslag grundar sig på en enskild motion, ej på någon Kongl. Maj:ts

framställning; en omständighet som icke lärer kunna förbises, om man vill anse Utskottets förslag som en löneroglering.

Vidare har Utskottet icke inskränkt sig till ett blott tillstyrkande af motionärens förslag, utan, som Herrarne behagade finna, afvikit från detsamma. Utskottet har nemligen föreslagit en lönetillökning för professorerne — en tillökning, som jag, såsom jag redan sagt, anser af behovet påkallad — men det har *icke* föreslagit någon tillökning för adjunkterne, en lönetillökning som jag dock för min del anser lika behöflig, som den för professorerne. Det är just från denna synpunkt betraktadt, som jag för min del tror, att Utskottets förslag verkligen har så många skäl emot sig, att det icke rimligtvis *kan* antagas. Om jag nu derjemte fäster min uppmärksamhet vid det, att jag så må säga, outhärdligt skick, i hvilket frågan för närvarande befinner sig, så får jag säga, att detta tillstånd, om hvilket för öfrigt hvar och en kan bilda sig ett omdöme genom att taga närmare reda på de olika lönebeloppen i motionen, är sådant, att man icke kan förneka, det frågan icke heller blifvit af Utskottet i ringaste mån utredd. Då härtill kommer, att det föreliggande komitébetänkandet just afser ett ordnande af förhållandena vid vara universitet, har jag icke kunnat förstå annat eller bättre, än att dessa skäl tillsammans öfvervägande tala för ett uppskof af frågan, till dess Kongl. Maj:t låtit på ett efter hans uppfattning tillfredsställande sätt utreda saken och Riksdagen derefter fått taga densamma under ompröfning.

Jag hyser denna uppfattning icke blott derföre att jag tror, att det skulle möta ganska stora vanskligheter för Riksdagen att frångå den hittills i fråga om löneförbättringar följda principen, utan äfven med afseende på universitetens egen fördel. Jag tror nemligen, att det skulle ligga i universitetens eget intresse, att det af Stats-Utskottet här föreslagna anslaget icke beviljades, utan dermed finge anstå, till dess frågan i sin helhet blifvit utredd, då, såsom jag föreställer mig, löneförhöjning skulle komma att beviljas äfven åt adjunkterne.

På nu anförda skäl och ehuru — jag ber ännu en gång att få upprepa det — jag icke har något emot en löneförhöjning åt vare sig professorer eller akademiska lärare i allmänhet, då jag tror att vetenskapens utveckling derigenom kan befördas, samt jag icke heller har någonting att anmärka mot de af Stats-Utskottet åt professorerne föreslagna lönebelopp, fastän jag, som nämndt, gerna skulle hafva önskat en löneförbättring jemväl åt adjunkterne, kan jag för min del icke biträda Stats-Utskottets förslag, utan måste yrka afslag å detsamma.

Med Herr P. Olsson förenade sig Herrar *Jan Andersson* och *Johan Erik Johansson*.

Herr Ola Månsson: Under min riksdagsmannatid har jag icke vid något tillfälle funnit någon grundad anledning till det påståendet, att regeringen befunnits njugg uti att begära anslag, vare sig för det ena eller andra ändamålet, och hvar och en, som följt med förhandlingarne och beslutet under de åtta eller nio senaste riksdagarne, torde också hafva funnit, att statsbudgeten i en ganska betänklig grad under nämnda tid tillväxt. För min del har jag derföre också, för att i

Om löneförbättring åt lärare m. fl. tjänstemän vid universiteten.
(Forts.)

*Om löneför-
bättring åt lä-
rare m. fl.
tjenstemän vid
universiteten.
(Forts.)*

min ringa mån kunna något bidraga till minskandet af statsutgifterna, i de flesta fall varit ense med Stats-Utskottet, då det tillstyrkt någon afprutning på anslagen. Nu deremot, då Stats-Utskottet tillstyrkt 30,000 kronor mer än Kongl. Maj:t begärt, och således beträddt en motsatt väg, måste jag bekänna, att jag icke längre kan följa med Utskottet, utan måste inskränka mig till att i största korthet yrka afslag å Utskottets hemställan i nu föredragna moment.

Herr Wigardt: Utan att inlåta mig på frågan om otillräckligheten af de ifrågavarande tjänstemännens nuvarande aflöning, kan jag dock omöjligan gilla Stats-Utskottets förslag, helst Utskottet i en annan föregående punkt, den 34:de, i enlighet med dess hittills alltid följda praxis, afstyrkt ett der ifrågasatt anslag, derföre att förslaget derom blifvit af enskild motionär väckt. Jag förstår icke huru Utskottet i nu förevarande fråga kunnat komma till något annat resultat, än det, hvartill det kommit beträffande den nyss nämnda motionen; ett sådant förfarande förefaller mig åtminstone alldeles obegripligt. Härtill kommer en annan omständighet. Kongl. Maj:t framlade för sistlidna års Riksdag ett alldeles likadant förslag i ämnet, som det af herr Rydin nu väckta. Kongl. Maj:ts förslag blef, som sagdt, emellertid af Stats-Utskottet afstyrkt och af Riksdagen afslaget. Nu deremot har Stats-Utskottet tillstyrkt icke endast den af Kongl. Maj:t begärda summan, utan fastmer till och med en betydligt större. Frågan är för öfrigt, som bekant, under utredning af Kongl. Maj:t, och jag tror således, att det vore bäst att afvakta den framställning i ämnet, som må vara att från Kongl. Maj:t förvänta. Att dessförinna, på grund af en enskild motionärs framställning, nu bevilja ett så betydligt belopp som det ifrågavarande, skulle jag för min del finna mycket besynnerligt.

Jag yrkar således afslag å Stats-Utskottets förslag och tror det vara mera förenligt med Kammarrens sunda åsigt, att bifalla reservantens, Herr Peter Olssons nyss gjorda hemställan.

Herr Rossander: Jag bör kanske börja med att upplysa Herrarne — om det möjligen är någon som icke vet det — att jag icke har någon personlig fördel af, att detta Utskottets förslag går igenom. Jag uppbär nemligen adjunktslön, fastän jag har titel af professor, och kan således yttra mig i frågan utan att misstänkas tala för egen räkning. Jag kan dock i förbigående icke undga att finna, att Herrar Hörnfeldt och Peter Olsson haft mycket rätt, då de förundrat sig öfver, att de ännu svagare aflönade universitetsadjunkterne icke af Utskottet blifvit ihäggkomna med förord till löneförhöjning, och detta så mycket hellre som denna Kammar vanligen hyllar den principen, att företrädesvis de tjenstemän, som hafva små löner, böra komma i åtnjutande af lönetillskott. Men, då jag sjelf skulle hafva fördel af tillämpningen af denna princip i detta fall, vill jag, såsom sagdt, inskränka mig till att nu endast tala om Utskottets hemställan i det föredragna momentet.

De skäl, som föranledt opposition mot Utskottets förslag, hafva i allmänhet angifvit sig som rent formela; endast en ärad representant af Kammarren har sagt, att han tyckte, att det kunde vara nog åt professorerne med hvad de redan fått, nemligen den ordinarie lönen och

20 procent deröfver i dyrtidstillägg. Det synes mig dock, som om Stats-Utskottets ärade ordförande på ett ganska segrande sätt redan vederlagt en sådan åsigt, i det han visade hvad som behöfdes för att blifva professor och ordinarie professor dertill. Vidare har Utskottets ordförande ådagalagt, att professorernes nuvarande löneförhöjning icke stå i något jemförligt förhållande med de löner, som tillkomma andra med dem likställda tjänstemän. Han kunde hafva tillagt, att äfven efter Utskottets förslag professorerne icke komma att få större lön än t. ex. en ryttmästare vid lifgardet till häst eller en major vid indelta armén. Utan att på allraringaste sätt vilja nedsätta värdet af dessa sistnämnda slag af tjänstemäns arbete, hemställer jag, om man icke tror det vara förenadt med mera besvär och arbete att blifva professor än ryttmästare, och om icke den förre gör minst lika stor nytta som den senare.

Om löneförhöjning af lärare m. fl. tjänstemän vid universiteten.
(Forts.)

Herr Hörnfeldts hufvudargument mot bifall till Utskottets hemställan bestod deruti, att, eftersom Riksdagen i fjor afslagit Kongl. Maj:ts proposition om 30 procent dyrtidstillägg af professorer vid universiteten, äfven det föreliggande förslaget borde förkastas. Jag tror icke, att Riksdagen i fjor afslog Kongl. Maj:ts nyssnämnda framställning endast derföre, att den ansåg detta lönetillägg vara för högt, utan derföre att det befans nödvändigt att lata dyrtidstillägget till professorerne följa med i det generela nederlag, hvaraf Kongl. Maj:ts framställningar i denna del drabbades.

Nu har Herr L. O. Larsson upplyst, att den föreslagna löneförhöjningen till professorerne uppgår till $33\frac{1}{3}$ procent af deras lön, och en annan ärad representant har beskärmat sig öfver att det lönetillägg, som nu begäres, vida öfverstiger de belopp, som man hittills hört omtalas. Men den föreslagna tillökningen uppgår dock endast till $3\frac{1}{3}$ procent mera än hvad Kongl. Maj:t sistlidna riksdag äskade. Denna tillökning har naturligtvis blifvit gjord blott för att jemna slutsumman af den lön, som nu föreslås för professorerne, eller 6,000 kronor.

Att regeringen icke väckt förslaget, är ganska beklagligt; men att så icke skett härrör, såsom jag förmodar, deraf att Kongl. Maj:t, som haft så många andra anslagsfordringar att framställa, möjligen af för långt drifven försigtighet ansett sig förhindrad att nu framkomma med proposition i detta ämne. Deremot har jag icke ringaste skäl att tro, det Kongl. Maj:t skulle med oblida ögon se att nu åter framkommit samma förslag som i fjor afslogs på principiela skäl; och allraminst kan jag föreställa mig, att Kongl. Maj:t skulle, såsom en talare förmenade, finna sig *förnärmd* öfver att förslaget vid denna riksdag åter kommit till lifs genom en enskild motion.

Hvad vidare beträffar den invändningen, att Kammaren skulle vara förhindrad att bifalla förslaget, derföre att det icke blifvit framställt af Kongl. Maj:t utan af enskild motionär, så får jag erinra derom, att Kammaren i går beviljade icke mindre än $\frac{1}{3}$ million kronor på grund af enskilda motionärers framställningar. Härvid är tillika att märka, att denna summa beviljades enhälligt; åtminstone fans det ingen som motsatte sig det anslaget. Då var det ingen svårighet att få en så stor summa beviljad — och nu skulle det möta svårighet att genomdrifva det jemförelsevis obetydliga beloppet 30,000 kronor.

*Om löneför-
bättring åt lä-
rare m. fl.
tjenstemän vid
universiteten.
(Forts.)*

Jag tror, att hvad som passerade här i går afton har något så när brutit udden af det mycket använda skälet, att man icke bör bevilja anslag på enskilde motionärers framställningar.

Ytterligare har man talat om den ifrågakända nya organisationsplanen för universiteten och begagnat denna såsom ett vapen att dermed bekämpa det föreliggande förslaget. Det är troligt, att ganska få af Kammarens ledamöter hafva läst detta organisationsförslag, och jag vågar nästan påstå, att en och annan talare har åberopat detta förslag utan att derom ega någon kännedom. Jag kan åtminstone icke på annat sätt förstå, huru man kunnat begagna sig af denna organisationsplan för att på grund af dess förmenta innehåll motsätta sig det ifrågavarande anslaget. Jag har läst det af komiterade uppgjorda förslag till ändring i de akademiska statuterna, och jag kan försäkra att deruti innehålles ingenting, som lägger hinder i vägen för att redan nu bevilja den begärda löneförhöjningen åt universitetens professorer. I nämnda förslag talas nemligen icke med ett enda ord något om, att de nuvarande ordinarie professorerne skola afskaffas, hvadan, och då desse i allt fall skola aflönas, ett bifall till Utskottets hemställan i det föredragna momentet icke kan hafva ringaste inverkan på den slutliga utgången af sjelfva organisationsfrågan.

Herr Liss Olof Larsson, som annars klart utvecklar de saker, hvarom han talar, tycktes trassla in sig, då han yttrade sig om, huruvida löne regleringen skulle vara definitiv eller icke. Jag kan icke finna, att Utskottet föreslagit den definitiv, då den skulle utgå endast under ett år; men hvad Utskottet föreslagit bör innefatta en uppmaning åt regeringen att framdeles framlägga ett definitivt löne regleringsförslag och kan dervid för regeringen utgöra något att stödja sig på. Om Utskottet deremot nu föreslagit en definitiv löne reglering för professorerne vid universiteten och andra der anstälde, med dem likstälde tjenstemän, så är jag fullkomligt öfvertygad, att både Liss Olof Larsson och andre talare skulle begagnat ett sådant förslag såsom ett mycket svårare vapen mot Utskottet än det nu framställda förslaget, som innefattar hemställan om anordning för blott ett år.

Man har äfven påstått, att frågan icke skulle vara tillräckligt utredd. Jag för min del kan icke finna, att någon vidare utredning än den, som skett, erfordras, då ingen ifrågasatt aflägsnande af någon utaf dessa tjenstemän. Och billighet, sundt förstånd och jemförelsen med andra embetsmän, som äro med de nu ifrågavarande likställige, fordra, att dessa erhålla den lönetillökning, Utskottet åt dem föreslagit.

Man har vidare talat om den åtskillige professorer, utom lönen, tillkommande förmån af fria boställsvåningar. Det är sant, att några professorer såväl i Upsala som Lund och Stockholm hafva sådana våningar; men de utgöra endast en liten minoritet; och för öfrigt har denna förmån tillkommit dem, på det att de skola kunna bo i närheten af de institutioner, såsom vetenskapliga samlingar, laboratorier och anatomisalar, de böra hafva tillsyn öfver, och der deras närvaro hela dagen är behöflig. Att dessa hafva boställsvåningar i närheten af sjelfva institutionen anser jag vara fullkomligt riktigt, äfven af det skäl att, utom andra professorers göromål, det åligger dessa att taga vård om hvad sålunda särskildt står under deras tillsyn. Att dessa

boställsvåningar äro beräknade till 600 kronor, är en småsak, men om man till denna siffra lägger det plus af arbete, som, utöfver andra professorers göromål, åligger deras innehafvare för institutionernas skull, tror jag icke, att den är för lag.

Vidare har en ärad talare tillstyrkt, att professorerne borde vänta till dess Kongl. Maj:t funne skäligt föreslå en definitiv löneroglering åt dem, då deri skulle ligga en fördel för dem. Hvari denna fördel skulle bestå, kan jag icke inse. Om med denna definitiva löneroglering skulle dröja ett och annat år, utan att de derigenom skulle få mera än hvad nu åt dem föreslagits, förstår jag icke, att deri kan ligga någon fördel för dem. Jag begär icke någon lönetillökning åt adjunkterne, ty jag hoppas att deras sak, som är så billig, ändå skall bana sig väg; men för professorerne anhåller jag, att Kammaren måtte bevilja den af Utskottet föreslagna löneförhöjningen.

Om löneförbättring åt lärare m. fl. tjenstemän vid universiteten.

(Forts.)

Herr Kolmodin: Det är ganska obehagligt att yttra sig i fråga, der man, med hänsyn till dess materiela sida, gerna skulle vilja understödja det förslag, som blifvit framlagdt, men der man af frågans hela ställning i öfrigt finner sig nödsakad att bekämpa dess framgång. I likhet med några reservanter i Utskottet befinner jag mig just nu i en sådan belägenhet och känner det mycket både smärtsamt och obehagligt. Jag vidgår nemligen uppriktigt, att jag skulle vilja rösta för här ifrågavarande lönebelopp till målsmännen för vår bildning vid akademierna; men såsom frågan nu är stäld, kan jag det icke.

Föregående talare hafva redan ådagalagt det kuriösa i Stats-Utskottets förhållande till denna fråga i år och i fjor. Då föreslog Kongl. Maj:t ett lönetillägg åt professorerne vid universiteten, hvarigenom deras lön skulle uppgå till 5,750 kronor eller i det närmaste till det belopp, som Stats-Utskottet nu åt dem föreslagit. Stats-Utskottet svarade då: »nej, det är förmycket; vi anslå icke mera än 20 procent af lönerna för ändamålet». Visserligen har Utskottets ärade ordförande i dag klagat öfver, att professorerne vore allt för lågt stälde i löneväg; men jag anser mig obestriddigen hafva större fog att beklaga, att han icke redan i fjor kunde komma till insigt derom; enär i ty fall hela den tvist, som nu pågår, antagligen skulle blifvit alldeles obehöffig. Jag föreställer mig nemligen, att någon särskild motion alls icke skulle hafva kommit i fråga för att utjemna den lilla differens, som förefinnes mellan 5,750 och 6,000 kronor.

En ärad talare här midt öfver har förklarat, »att professorerne i fjor fingo följa med i det allmänna nederlag, som då drabbade embetsmännen, att någon särskild nedsättning för dem icke skedde, och att nedprutningen på Kongl. Maj:ts förslag icke kom sig deraf, att man ansåg deras löner vara för höga». De akademiska lärarne fingo således, efter hans mening, endast göra sällskap med alla andra löntagare. Jag ber likväl att få fästa uppmärksamheten uppå, att denna grundsats om de 20 procenten förliden riksdag icke togs så noga i akt i denna Kammare; ty åtskilliga skollärare, som då fingo lönetillägg, erhöilo sådant till långt mera än 30 procent af deras förut innehafvande löner, och särskildt kommer jag ihåg, beträffande Statistiska centralbyrån, att at der anstälde embets- och tjenstemän beviljades lönetillägg ej blott för 1875

Om löneför-
bättring åt lä-
rare m. fl.
tjenstemän vid
universiteten.
(Forts.)

utan äfven för 1874. Min ärade motståndare här midt öfver tror Stats-Utskottet om allt för mycken stränghet i principer. Nej, Stats-Utskottet är icke så omedgörligt; det visar sig otvetydigt af den föreliggande frågan, af de anförda exemplen och af flera föregående fall i våra statsregleringar. Det måste derföre vid vissa tillfällen stödjas.

Med afseende på den föreställning, som samme ärade talare gjorde, att Kongl. Maj:t icke skulle anse sig *förnärmad*, om Utskottets förslag bifölles, får jag säga, att Kongl. Maj:t nog tänker tillräckligt högt om sig sjelf för att icke blifva förnärmad af sådant. Deremot tror jag, att Kongl. Maj:t af Stats-Utskottets sätt att behandla denna fråga kunde hafva allt för mycket skäl att blifva *förvånad* och komma att, med blicken fästad på det högtärade Utskottet, tänka på gamle Dirdriks ord: »när jag dricker, så är det rätt».

Hvad den ursäkt eller förklaring, med hvilken den ärade talaren på stockholmsbänken inledde sitt anförande, beträffar, så får jag säga, att jag anser den vara framkallad af en fullt berättigad försigtighet. Han vill derigenom på förhand afvärja hvarje obefogad misstanke. Jag ber, att detta mitt erkännande till min högt ärade motståndare ej må anses innebära ett klander mot motionären. Om en embetsmannacorps har den lyckan att i representationen ega en medlem ur sin krets, och denne skulle finna, att han och hans kamrater hafva för små löner; så kan han hos Riksdagen göra framställning om högre aflöning både åt sig sjelf och embetsbröderna. Detta är hans *grundlagsenliga rätt*. Man skulle väl kunna föreställa sig, att andra betänkligheter förefunnes; men dessa kunna af en stark natur öfvervinnas, och då är allt i sin ordning. Jag har alltså hvarken rätt eller lust att göra någon anmärkning. Jag vill nu återvända till sjelfva saken. I fjor begärdes, såsom förut blifvit sagdt, hos Riksdagen 102,190 kronor för beredande af lönetillägg åt universitetens lärare och tjenstemän; men endast 63,360 kronor blefvo beviljade. I år har en summa af 69,223 kronor blifvit begärd åt denna tjenstepersonal och nu håller den på att helt oförtänt få 30,000 kronor derutöfver, detta till följd af Stats-Utskottets öfverflödande godhet; men icke till följd af dess konsekvens.

Men man kan ju invända, att saken icke varit utredd i fjor, men är det i år, och en talare sade, att detta särskildt vore förhållandet med professorerne, hvadan intet hinder mötte för en reglering åtminstone af deras löner. Det har dock aldrig gått till förut med reglering af lönerna vid våra institutioner på det sätt, som den ärade talaren antydte, hvilket han ock helt säkert vetat, om han någon längre tid varit medlem af riksdagen och sett huru med dylika frågor plägar förfaras. Jag vågar dock säga, att saken *icke* är utredd ens med afseende på professorerne. Jag har visserligen icke läst detta komitébetänkande, om hvilket herr Rossander talat, men Stats-Utskottets majoritet har vid ett par tillfällen citerat detsamma, och jag sluter deraf, att de ärade ledamöterna i Utskottet hafva haft del af nämnde handling. Med den skarpsinnighet, som desse män besitta, borde de hafva kunnat fatta betänkandet riktigt, ifall saken verkligen varit fullt klar. Men äfven den högtärade motionären borde väl kunna anses mäktigt att uppfatta det nämnda betänkandet, om en fullständig utredning varit för handen. Han har emellertid fattat detsamma på ett helt annat

sätt än utskottsmajoriteten. Han finner nemligen ingen »omorganisation» af universiteten vara ifrågasatt i detta betänkande, medan Utskottet talar om mera genomgripande förändringar, som kunna föränledas af de i betänkandet framställda förslagen, och åberopar detta förhållande såsom fullgiltigt motiv i 3:dje punkten af nu föreliggande utlåtande. Med ett ord, i motionen skådas frågan om utbildningsåtgärder på ett sätt och i Stats-Utskottets betänkande på ett annat. Redan detta visar, att frågan i närvarande stund icke är tillräckligt utredd. Man besinne blott hvad det vill säga, att två särskilda auktoriteter, som äro så befogade att döma i densamma, kommit till fullt skiljaktiga meningar om betänkandets innehåll.

Att brist på utredning förefinnes, framgår ock tydligen af Utskottets eget betänkande. Det står här nemligen, att Utskottet icke nu kan sträcka sin omsorg till de lägst aflönade lärarne eller adjunkterne. Jag vill visst icke påstå, att en fullständig reglering skall omfatta *alla* våra vetenskapliga statsinstitutioner på en gång, hvilket onekligen vore det önskligaste; men så mycket fordrar jag bestämdt, att utredningen skall omfatta *hela den institution*, som för tillfället är i fråga. Alltså, då nu fråga är om en reglering af akademistatens löneförhållanden, så fordrar jag, att utredningen skall omfatta *hela* akademistaten. Så är icke förhållandet, och detta är en afgjord brist.

Vidare förekomma i slutet af Utskottets betänkande rörande denna punkt följande ord, hvarå jag ber att få fästa uppmärksamhet:

»Utskottet har derfor icke kunnat uppgöra något detaljeradt förslag i afseende å tienstgöringspenningarnes belopp, utan torde de medel, som erfordras för höjande till 6,000 kronor af aflöningen för professorer, bibliotekarier och räntmästare, bära för år 1876 ställas till Kongl. Maj:ts disposition».

Kongl. Maj:t skall således utreda. Utskottet kan icke göra det. »Enligt Utskottets beräkningar skulle ett belopp af *omkring* 30,000 kronor vara för ändamålet tillräckligt». Mine Herrar! idel obestämda ord, idel gissningar! Och det är på detta sätt, som Utskottet finner lämpligt att reglera en viktig sak.

De män, hvilkas ställning blifvit i motionen skildrad så behjertansvärd, nemligen akademiadjunkterne med sina låga löner, blifva alldeles förbigångna. Kunna desse män, som enligt motionärens utsago ofta uppnå 50 år, innan de komma till några större inkomster, kunna de afvakta en fullständig reglering af akademistaten, så vågar jag påstå, att professorerne, som icke alltid från vetenskaplig synpunkt äro mera meriterade, kunna med sina 5,400 kronor i lön afvakta en sådan reglering.

Det ligger dessutom i Utskottets hela resonnement något, som antyder, att det känner sig slaget af sitt samvete. Det svärfar liksom på målet, då det talar om nödvändigheten af en löneförhöjning till 6,000 kronor för professorerne. Utskottet säger nemligen, »att den af motionären uppställda jämförelsen med ledamöterna i rikets kollegier synts Utskottet *ingalunda obillig*». Det är sant, två negativ jaka; men en viss tveksamhet ligger oftast i sådana uttryck. För att belysa detta, vill jag berätta en egendomlig, men sann historia. Det var för många år sedan en äldre akademiker, som hade en fru, hvilkens pålit-

Om löneförbättring af lärare m. fl. tjenstemän vid universiteten.
(Forts.)

Om löneför-
bättring åt lä-
rare m. fl.
tjenstemän vid
universiteten.
(Forts.)

lighet icke var synnerligen stor i det allmänna omdömet. Det inträffade, till följd af något förhållande till studenterna, att det uppstod en gatukravall med ty åtföljande kattmusik utanför herr professorsnors fönster. Då han i den berättelse om förloppet, som ingafs till konsistorium, skulle meddela hvad hans hustru sett och visste om saken, yttrade han, i känslan af det osäkra i hennes renommé: »detta kan intygas af min *ingalunda ohederliga* hustru». Han begagnade sig af två negativt lika som Utskottet och led för visso af samma känsla.

Såsom jag nämnt, är jag hjertligen intresserad för en reglering af lönerna för akademistaten i allmänhet, men isynnerhet hyser jag intresse för adjunkternes ställning. Jag erkänner villigt, mine Herrar, att bildningen är en stor kraft för det nationela lifvets utveckling, och att det tillkommer representationen att på allt sätt befordra de institutioner, som afse att sprida densamma bland nationens barn — dessa institutioner må nu kallas universitet eller småskolor. Men oaktadt jag erkänner detta, oaktadt jag är villig att bidraga dertill, att vetenskapernas målsmän få åtnjuta den aflöning, som motsvarar deras arbete och behof, så motsätter jag mig likväl Utskottets förslag. Ty andra faktorer gifvas, som äro af lika stor vikt för ett samhälles utveckling, och dessa äro: god ordning, ärlig konsekvens och omutlig ovelld vid behandlingen af hvarje fråga, vare sig den gäller höga eller låga, lärde eller olärde.

På grund af hvad jag anfört får jag yrka afslag å Utskottets hemställan i mom. b af den nu föredragna punkten.

Herr *C. A. Larsson* instämde i Herr Kolmodins yttrande.

Herr Jöns Pehrson: Utaf den sista ärade talarens yttrande har man naturligtvis med skäl varit i tillfälle att inse, att han talat mycket sanning fastän för mycken satir; men af alla föregående talare har icke någon vidrört ett skäl, som måste vara öfvervägande för afslag å Utskottets förslag. Klämman i Utskottets förslag innehåller, att, om dessa 30,000 kronor beviljades, skulle de utgöra tjänstgöringspenningar och under den tid professorerna åtnjuta tjänstledighet uppbäras af deras vikarier. Man skulle sålunda kunna antaga, att största delen af professorerna taga tjänstledighet, då de ändock få sina 4,500 kronor i lön och erhålla det nu föreslagna anslaget för upprätthållande af deras föreläsningsskyldighet; och, med den benägenhet, som professorerna visa, att få tjänstledighet, tror jag det icke vara lyckligt att bifalla Utskottets förslag, sådant det nu är stiliseradt.

Jag kan slutligen icke underlåta att ställa ett allvarsamt ord till ordföranden i Stats-Utskottet. Han synes hafva en stor lättvindighet att omkasta åsigtar än i den ena och än i den andra frågan, och jag tror, att vi icke vid sådant förhållande få mycket att glädja oss åt, om det rykte, jag ofta hört, blir en sanning, att han snart inträder i Konungens Råd.

För min del yrkar jag afslag å Utskottets förslag.

Herr Casparsson: Den talare, som näst efter mig begärt ordet, har under en föregående diskussion yttrat, att han och de med honom

liktänkande hålla sig till sak och icke till person, och jag hoppas, att han hyser den tanke, att äfven andra än de, som höra till hans parti, hafva samma uppfattning. Jag får bekänna, att, då jag här i denna fråga uppträder mot Utskottets förslag, så sker det ingalunda med gladt mod, ty bland dessa personer, hvilka nu äro i fråga, räknar jag flera personliga vänner. men, såsom jag nämnt, gäller äfven för mig saken mera än personen och därför tvekar jag icke att uppträda.

Om löneförbättring åt lärare m. fl. tjenstemän vid universiteten.
(Forts.)

Jag vill föra Kammaren till minnes den diskussion, som för 14 dagar sedan egde rum här. Det var fråga om ett anslag af 1,500 kronor till 5 fattiga enkör. Då anförde Stats-Utskottet såsom skäl för för sitt afstyrkande att: »oaktadt de ömmande omständigheter, som förekommit, får likväl Utskottet, då pensioner för i statens tjänst anstälde personer eller deras enkör och barn syntas Utskottet i allmänhet icke böra annorledes än uppå Kongl. Maj:ts efter behörig utredning gjorda nådiga framställning af Riksdagen beviljas.» Det var den *grundsats* Stats-Utskottet vid detta tillfälle uttalade. Här förekomma visserligen inga »ömmande omständigheter», ty om professorerne vid universiteten för nästa år erhålla 4,500 eller 6,000 kronor är icke af någon särdeles ömmande beskaffenhet, så mycket mindre som, efter hvad motionären upplyst, Consistorium academicum i Lund samt kanslersembetet för 1½ år sedan ansett 5,500 kronor vara passande och tillräcklig ersättning åt dem för deras verksamhet. Om det således icke är skäl att »annorledes än uppå Kongl. Maj:ts efter behörig utredning gjorda nådiga framställning» bevilja »pensioner för i statens tjänst anstälde personer eller deras enkör och barn», äfven om »ömmande omständigheter förekommit», så torde lika litet skäl förefinnas att, utan sådan utredning och framställning från Kongl. Maj:ts, bevilja löneförhöjning åt i statens tjänst anstälde personer, då inga ömmande omständigheter förekomma; i synnerhet om frågan i sin helhet ännu är beroende på Kongl. Maj:ts pröfning.

Den utredning Utskottet åstadkommit är ganska obetydlig. Det säger visserligen i klämman, att tjänstgöringspenningarne skola bestämmas »enligt ofvan angifna grunder»; men jag får bekänna, att jag ej kan finna, hvori dessa grunder bestå. Utskottet har föreslagit tjänstgöringspenningarne till 600 kronor; motionären deremot till 1,500 kronor och redan deri ligger ett frånträdande af de af motionären uppställda »grunder». Dessutom finner jag det utlåtande Consistorium academicum afgifvit så beskaffadt, att saken åtminstone för mig är ganska outredd. Jag skall dock icke nu ingå i några specialiteter, ty det vore här utan ändamål. Emellertid godkände Riksdagen, i dess för 14 dagar sedan fattade beslut om pensioneringen af de fem enkorna, den princip att för beviljande af dylika anslag borde utredning och framställning af Kongl. Maj:ts föregå. Jag är öfvertygad, att det icke fans någon i Kammaren, som icke med beklämdt hjerta tillämpade denna princip på den 80-åriga enkan uppe vid polcirkeln, eller på enkan med det gäldbundna boet, eller på den der enkan med de 10 oförsörjda barnen. Jag tror, att då man i detta fall låtit *förbarmandet* vika för *principen*, så bör äfven, huru högt jag än skattar bildningen — hvilket jag vid föregående tillfällen genom mitt votum i Kammaren tror mig hafva bevisat — anspråken från bildningens målsmän få vika

Om löneför-
bättring åt lä-
rare m. fl.
tjenstemän vid
universitetet.
(Forts.)

för denna samma princip. Jag hyser den höga tanke om bildningens målsmän, att de sjelfve skola inse giltigheten deraf. Det har redan blifvit så mycket taladt i denna fråga, att jag tror mig ej längre böra upptaga Kammarens tid, utan inskränker mig att, med åberopande af dessa och här ytterligare af mig anförda skäl, yrka afslag å Utskottets hemställan.

Herr Key: Jag tillåter mig att upptaga till granskning de skäl, som hufvudsakligen blifvit anförda mot Stats-Utskottets hemställan. De äro till antalet fem. Man har först och främst inväändt, att frågan icke kommit under Riksdagens pröfning i form af en *Kongl. proposition*. Denna omständighet må gälla för somliga mindre starka naturer, hvilka frukta, så tyckes det, att Kongl. Maj:t genom ett dylikt initiativ skulle blifva om icke förnärad, så »åtminstone förvånad». För desse talare tyckes blott och bart denna förfärliga omständighet väga så mycket i vågskålen, att de *derföre* icke kunna biträda Stats-Utskottets hemställan.

Vidare har man motsatt sig beslutet af rent formela betänkligheter derföre, att initiativet dertill kommit från en *ensköld motionär*, hvilka betänkligheter, utan att öppet medgifvas vara de obotfärdiges förhinder, efter talarnes förmenande, borde afhällit Stats-Utskottet från att göra någon hemställan om bifall. Här har redan blifvit påpekadt, att denna omständighet likväl icke i liknande fall hindrat Kammaren från att biträda Utskottets förslag, ty i dag blef en af Utskottet i 22:dra punkten gjord framställning i anledning af Herr Fahléns *motion* och i går afton en *reservation* af Herr Rundbäck, angående förhöjdt anslag till folkskolelärares löner, af Kammaren bifallne, hvarigenom beviljades en årlig utgift af mer än 400,000 kronor, och detta utan att någon framställning blifvit af Kongl. Maj:t i ämnet gjord.

Man har vidare yttrat, och detta skulle vara det tredje skälet, att det vore *inkonseqvent*, då man afslog Kongl. Maj:ts framställning i fjor om 30 procent dyrtidstillägg för dessa tjenstemän och beviljade allenast 20 procent, att nu i år höja detta belopp. Herrarne minnas alla striden om dyrtidstilläggen emellan de olika tänkande förliedet år, mellan dem som ville gifva 30 och dem som ville gifva 20 procent förhöjning, och huruledes den senare meningen slutligen segrade. Härunder kunde man naturligtvis icke i Stats-Utskottet göra något undantag särskildt för universitetslärnarne, utan desse måste följa, för konseqvensens skull, med öfrige embetsmän, och erhöllo derföre blott 20 procent. Ett undantag gjordes likväl af Riksdagen, nemligen för lärarne vid elementarläroverken, hvilka fingo 20 procent dyrtidstillägg för 2 år och således 40 procent förhöjning, hvarjemte Statistiska byråns tjenstemän fingo samma förmån. Kammar-kollegium erhöllo äfven i en hastig vändning i denna Kammarer mer, än hvad Stats-Utskottet tillstyrkt. Således håller det talet om iakttagande af konseqvens från i fjor alldeles icke streck.

Vidare har man inväändt, för det fjerde, att *adjunkterne* icke skulle blifva delaktige af någon löneförbättring enligt Utskottets förslag, och att dels fördenskull, dels med anledning af universitetskomitens betänkande rörande ifrågasatt omgestaltning af akademierna (ett betän-

kande som jag här håller i min hand och hvilket ännu icke varit granskadt af vederbörande) Stats-Utskottet icke borde hafva gått händelserna i förväg. Jag får öppet tillstå, att detta komitébetänkande, hvarom Stats-Utskottet visst icke sväfvat i okunnighet, har varit bestämmande för mig, då jag för min del nödgats afstyrka beviljande, icke af dyrtidstillägg för adjunkterna vid universiteten, ty detta hafva de fått med 20 procent liksom professorerne, utan af tjenstgöringspenningar, ehuru jag gjort detta mot min böjelse, då adjunkterna, utom all fråga, äro mycket för knappt aflönade i förhållande till samhällsställning och förtjänst. Men, mine Herrar, adjunkten är en institution, hvars vara eller icke vara är starkt ifrågasatt, och blir detta mer och mer dag från dag. Nyss nämnda komitébetänkande lem-nar derpå eit nytt bevis; på dagordningen står debatten, huruvida den skall fortfara att finnas till eller icke, hvaremot indragning af profes-surer icke ens varit ifrågasatt. Då sålunda adjunkturernes framtida tillvaro är mer än tveivelaktig; wänne det då varit skäl att föreslå någon så beskafad löneförhöjning för dessa tjenester som tjenstgöringspenningar. En dylik anordning skulle antagligen fördyra en blifvande indragningsstat och försvara för Riksdagen att i framtiden vidtaga en omorganisation af universiteten. Ju förr adjunkturernes blifvande öde bestämmes ju bättre; ty ju förr kunna deras innehafvare påräkna, och, ur statens synpunkt, berättigas till de löneförmåner dessa framsiående män förtjena att få.

Slutligen har man påstått, att frågan borde falla af *brist på ut-redning*. För mig ställer sig saken mycket enkel: är det utredt eller är det icke utredt, att 6,000 kronor äro för mycket för en professor? Då vi beslutit att gifva dyrtidstillägg till alla embets- och tjänstemän, hvilkas löner jemte förhöjningen ej öfverstiga 6,000 kronor, kan jag, för min del, ej annat än anse orättvist, om icke professorerne skulle få njuta samma förmån. Som det nu är, har en *professor* i fast lön mindre än den högsta lön, som en *rektor* vid ett elementarläroverk kan komma till. En *adjunkt* vid akademien har mindre lön än en *lektor* vid ett elementarläroverk kan uppnå. Vidare vill jag påpeka, att i de stater vi i år reglerat en byråchef vid Posten har 6,500 kronor i lön, en tullförvaltare mellan 6,000 till 7,000 kr., en tullkontrollör 4,500—6,000 kr., en kammarskrifvare har 3,000 kr. Anse Herrarne verkligen frågan icke vara tillräckligt utredd genom anförandet af dessa siffror? Ännu mer! En aktuarie i ett kollegium har 2,880 kr., en bandidirektör 4,200 och en telegrafdirektör 4,000 kr., då en adjunkt blott har 2,500. Nästan alla sekreterare i våra embetsverk hafva 4,800 kr. i lön och dyrtidstillägg, således 300 kronor mera än profes-sorerne hafva i fasta löner. Kan man då våga påstå, att dessa för-hållanden icke äro utredda?

Låt om oss gå vidare till våra grannländer och se till, huru profes-sorerne *der* äro aflönade. I Finland har en professor 8,000 till 9,000 mark i lön; i Norge åtnjuta en professor 6,400, och i Danmark 6,800 kronor. Detta är förhållandet i de med oss nära beslägtade grannlän-derna, och jag hemställer, om icke en professor i Sverige både bör och skulle vara i ekonomiskt hänseende, liksom han i vetenskapligt är det, likställig med en professor vid ett danskt, finskt eller norskt universitet.

Om löneför-bättring åt lä-rare m. fl. tjänstemän vid universiteten.
(Fortsa.)

Om löneför-
bättring åt lä-
rare m. fl.
tjenstemän vid
universitetet.
(Forts)

Jag ber att få tillägga en sak. Vi gå här att sitta till doms, kanske en och annan af begär... (jag ville icke hafva sagt det, men denna tanke far förbi mig, jag kan icke tillbakahålla den och möjligt är, att min uppfattning härom icke är så oriktig) ja, jag tror, på grund af hvad som i dag här föregår, rent ut sagdt, att en och annan icke skulle begära bättre än, att Stats-Utskottet just nu blefve prickadt; det är ett skäl, som jag åtminstone icke vill hvarken respektera eller böja mig för.

Mine Herrar! Vi komma nu, jag upprepar det, att sitta till doms öfver män, som representera det yppersta vetandet i vårt land. Jag säger icke för mycket om dem och icke för litet om oss, då jag tillägger att deras verk och arbeten skola ihågkommas och föra det svenska namnet med ära såväl inom som utomlands långt efter det att vi och våra meningsutbyten äro förgätta.

Herr O. B. Olsson: Herr vice Talman! Jag skall yttra blott ett par ord. Oaktadt jag icke reserverat mig mot Utskottets betänkande i detta moment, har jag dock icke godkänt detsamma, hvarföre och då samma förhållanden fortfarande inverka på saken, jag nu får yrka afslag å Utskottets framställning i mom. b af denna punkt.

Herr Kolmodin: Det var några ord af den föregående ärade talaren, representanten från Tjust, som uppkallade mig på nytt. Han försåg oss i vanlig ymighet med en mängd jmförelsepunkter rörande den större eller mindre aflöningen för olika tjenstemän. Men jag får erinra honom, att det ej varit om lönernas *belopp*, vi här disputerat, utan om det *skick*, hvori frågan framkommit, och hela det *sätt*, hvarpå Utskottet behandlat densamma, hvilket allt, i min tanke, varit sådant att det ingalunda kan gillas.

Den ärade talaren förklarade, att Utskottet icke kunnat tillstyrka någon löneförbättring för adjunkterna, emedan de vore tjenstemän, »om hvilkas tillvaro man hölle på att debattera». Men, mine Herrar, är det då en verkligt definitiv lönereglering, som Utskottet har uppgjort i fråga om professorerne med deras löner, dyrtidstillägg och tjenstgöringspenningar? Och jag frågar vidare: är icke 2,500 kronor en för liten lön åt desse adjunkter? Mig synes denna fråga vara lika väl utredd, som den, hvilken den ärade talaren stälde till mig, eller huruvida det icke vore utredt, att professorerne behöfde 6,000 kronor. Utan tvifvel är det en tillfällig nödhjelp för svåra tider, som här skall lemnas af Riksdagen, och alls icke någon slutlig lönereglering, och jag kan därför tillämpa på adjunkterna allt, hvad den ärade talaren förklarade vara utredt i fråga om professorerne, samt få fram samma klara och tydliga sanning för våra ögon, nemligen att äfven adjunkterna äro för litet aflönade. *Den* saken är klar, men utredningen om det behöfliga tillskottets storlek och fördelning brister, och *derföre* förklarar jag, att frågan för visso icke är utredd.

»Vi sitta här till doms öfver män», sade den ärade talaren med pathos, »män, som representera vetandets högsta mått». Dertill svarar jag: Utskottets majoritet har redan suttit till doms öfver och sakfält

en del af dess representanter — adjunkterne vid våra högskolor — män, hvilka, betraktade från vetenskapens synpunkt, visserligen icke behöfva stiga tillbaka för professorerne!

Jag fortfar i mitt förut framställda yrkande.

Om löneförbättring åt lärare m. fl. tjenstemän vid universiteten.
(Forts.)

Friherre Ericson: Då Utskottet blifvit temligen hårdt bedömdt, derföre att det i år framkommit med ett förslag, motsatt det, som det framlade i fjor, anhåller jag att för Kammaren få förklara den synpunkt, hvarifrån jag ser saken, och orsaken, hvarföre jag föreslår annorlunda i år, än förlidet är.

När Riksdagen nästlidet år på Stats-Utskottets tillstyrkan fattade det beslut, att dyrtidstillägg icke skulle få bestämmas till högre belopp än 20 procent af innehafvande lön samt att sådant tillägg i vissa fall icke skulle tilldelas tjenstemän, som hade en lön, öfverstigande 5,000 kronor, så skedde detta, såsom Herrarne torde påminna sig, med godkännande eller åtminstone icke ogillande af Utskottets motivering, i hvilken yttrades, att Utskottet förbehölle sig att, der vissa särskilda undantagsförhållanden dertill kunde föranleda, frångå den sålunda stadgade principen. Att Utskottet icke redan förlidet år fann, att här förelåg ett sådant undantagsfall, erkänner jag vara ett misstag, till hvilket jag, för min del, lika väl som Utskottets öfrige ledamöter, gjort mig skyldig. Jag får derföre ock gifva Herr Kolmodin rätt uti hans påstående, att här vore ett misstag eller förbiseende begånget. Men han torde finna någon ursäkt deruti, att, då det är en så stor mängd frågor, som falla under Stats-Utskottets behandling, det icke alltid är möjligt att hinna så noga och uppmärksamt taga hvarje särskild fråga i skärskådande och följa med dess historia och gång, på det att Herrarne icke skola behöfva vänta med riksdagens afslutande utöfver den vanliga tiden.

Hvad som eljest förra året skulle hafva föranledt mig att påyrka en löneförhöjning för de ifrågavarande professorerne utöfver det af Utskottet föreslagna belopp var, att Riksdagen då gjorde undantag för lärarne vid elementarläroverken, när den ställning, hvari desse och professorerne, såsom landets högste lärare, stå till hvarandra, bort föranleda dertill, att en jämförelse äfven med afseende å deras löneförhållanden egt rum.

Detta är orsaken, hvarföre jag i år tillstyrkt den föreslagna löneförhöjningen åt professorerne. Anledningen åter, hvarföre jag icke kunnat tillstyrka en sådan förhöjning äfven för adjunkterne, har redan af Herr Key och andra föregående talare blifvit framhållen. Ty, då det är fråga om att adjunktsbefattningarne skola förändras eller delvis indragas, anser jag det icke vara riktigt att för desse tjenstemän nu bevilja någon löneförhöjning; men hvad deremot angår professorerne, om hvilkas indragning icke är fråga, kan jag icke gilla, att desse, som äro vetenskapens högste mälsmän, skola lemnas i för tillfälliga omständigheter. Jag anser icke, att konsekvensen skall drivas så långt, att vi icke, för att ej blifva inkonsekventa mot vårt förlidet år fattade beslut, skola kunna göra en afvikelse derifrån, i fall förhållandena dertill skulle föranleda, och derföre kan jag icke heller gifva Herr Kolmodin rätt, då han sade, att det vore höjden af inkonsekvens,

*Om löneför-
bättring åt lä-
rare m. fl.
tjenstemän vid
universiteten.
!(Forts.)*

hvertill vi komme att göra oss skyldiga, om vi biträdde Stats-Utskottets förslag, lika litet som jag kan finna, att vi, i sådan händelse, skulle handla i strid mot den oveld, som vid en fördelning af statens tillgångar bör göra sig gällande.

Hvad beträffar den jämförelse, som Herr Casparsson framdrog emellan den fråga, som här föreligger, och frågan om beviljande af pension åt några enkor, hvilken för omkring 14 dagar sedan var under behandling, så torde det väl icke vara riktigt att uppställa en jämförelse emellan en ur statens synpunkt omotiverad fattigförsörjning och beviljandet af anständiga löner åt personer, som skola gå främst i spetsen för vetandet här i landet. Detta vill jag hafva uttryckligen uttaladt, på det att det icke må ovederlagdt få stå i protokollet, att man jämfört saker, som ur statens synpunkt äro så helt och hållet skiljaktiga.

Friherre von Schulzenheim: Den långt framskridna tiden gör det till en pligt för mig att vara fåordig och jag skall vara det. Jag anser mig emellertid böra upptaga tvänne argument icke allenast till vederläggning utan till belysning, så att vi icke vidare behöfva höra dessa de obotfärdiges förhinder, som från två håll blifvit i frågan framställda, för att verka till ogillande af Stats-Utskottets hemställan. Till Herr Kolmodin vill jag endast säga, att det var ett »ingalunda ohederligt» argument han begagnade, då han sade: »då icke adjunkterna fått den behöfliga lönetillökningen, böra icke professorerne få något». Det andra argumentet afgafs af en representant på skånebänken, som yttrade, att »detta anslag åt professorerne är af behovet påkalladt och behovet deraf är erkänt, men någon formlig framställning derom har icke framkommit från regeringen och fördenskull bör anslaget icke beviljas»; jag vågar påstå, att, om Riksdagen erkänner sakens rättmätighet och att anslaget är af behovet påkalladt, då bör Riksdagen icke hålla sig till skalet utan söka sak och kärna.

Hela denna diskussion och den form, hvori den förts, förefaller mig lika besynnerlig som flera andra företeelser vid slutet af denna riksdag. Åtskillige, som här uppträda, tyckas betrakta en del af Stats-Utskottets ledamöter såsom hysande ministeriela åsichter eller som om de redan innehade ministeriela platser, medan andra synas hafva kastat sig öfver på oppositionens sida och vilja mot Stats-Utskottet föra sparsamhetens talan. Detta tyckes väl mycket erinra om Blanches bekanta lustspel, hvori de, som äro röfvere i första akten, spela prester i den andra.

Hvad nu sjelfva saken beträffar, så är det någonting, som ingen talare så enkelt och bra sagt som Herr Sven Nilsson i Österslöf, hvilken i korthet påpekade sammanhanget och det *nödvändiga* sammanhanget mellan spetsen af bildningen och den lägre folkbildningen. Detta är också af hvar och en erkänt. Professorerne, om de skola kunna egnas åt vetenskapliga arbeten och följa med sin tid, hvilket kräver att de hålla utländska tidskrifter i sin vetenskap och dylikt, böra icke ställas på förknappning. Stats-Utskottet har nu gått samma väg det flera gånger tillföre beträddt, att då tydliga förnuftsskäl ådagalagt behovet af ifrågavarande anslag, besluter Riks-

dagen i enlighet med detta behof. Första Kammaren har utan votering bifallit Stats-Utskottets betänkande. Universiteten hafva aldrig annat än tacksamt erkänt hvad det maktegende partiet inom Riksdagen, jordbrukarnes parti, för dem gjort. För min del hoppas jag att samma partis utslag äfven denna gång skall blifva hedrande för partiet.

Om löneförbättring åt lärare m. fl. tjenstemän vid universiteten,
(Forts.)

Herr Leijer: Jag skall inskränka mig till att hufvudsakligen instämna med den siste ärade talaren. Jag vill endast dertill förklara, att jag är så stor vän af rättvisa, att jag icke vill tillåta, att den oskyldige får lida för den skyldige och att jag derföre icke heller vill låta opåtaladt passera, att man för politiska åsichter eller, så att säga, politiska *volter* låter enskildes och statens välförstådda intresse sitta emellan. Då jag anser ifrågavarande anslag väl behöfligt och väl motiveradt samt Utskottets utlåtande riktigt, vill jag blott tillkännagifva, att jag kommer att rösta för bifall till Utskottets hemställan.

Grefve Sparre: Äfven jag instämmer med Friherre von Schulzenheim. Jag måste bekänna, att äfven jag blifvit stött af den diskussion, som pågår. Aldrig har jag känt mig så manad att instämna med Stats-Utskottet. Alla menniskor erkänna, att våra professorer äro för klen aflönade i jämförelse med andra embetsmän. Om man vill hafva fullt dugliga personer på dessa platser, bör man väl också aflöna dem tillräckligt, och jag anser det icke rätt att attackera Utskottet för dess förslag.

Herr Casparsson: Här talas som om den svenska bildningen sväfvade i högsta fara, och man har till och med ordat om bildningens spets. Jag vill då erinra, att hela frågan inskränker sig till, huruvida universitetens professorer för år 1876 skola erhålla 5,400 R:dr eller 6,000 R:dr. Sådan är den enkla praktiska frågan, och det vore sannerligen klen bestämd med bildningen i landet och dess målsmän, om den löpte den minsta fara, derest de nämnda personerna ett år finge vänta på dessa 600 kronor, som utgör den stora differens, om hvilken nu tvistas. Jag är nemligen fullkomligt öfvertygad, att redan vid nästa riksdag från Kongl. Maj:t inkommer framställning om *verklig och definitiv lönereglering* i frågan, något som icke nu, enligt Utskottets förslag, föreligger.

Öfverläggningen var slutad. I öfverensstämmelse med derunder gjorda yrkanden, gaf Herr vice Talmannen propositioner såväl på bifall som på afslag samt förklarade derefter sig anse röstöfvervigt förefinnas för den senare meningen. Votering begärdes, i anledning hvaraf, och sedan beslut fattats derom att bifall till Utskottets förslag skulle uppställas såsom ja-proposition, nu uppsattes, godkändes och anslogs en voteringsproposition af denna lydelse:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 44:de punkten mom. b) af Utskottets utlåtande N:o 10,

Om löneför-
bättring åt lä-
rare m. fl.
tjenstemän vid
universiteten.
(Forts.)

Den, det ej vill,
röstar Ja;
röstar Nej;

Vinner Nej, är Utskottets ifrågavarande hemställan afslagen.

Omröstningen företogs i grundlagsenlig ordning och utföll med 42 ja mot 112 nej; hvadan Kammaren således fattat beslut enligt nejpropositionen.

Kammarens ledamöter, som genom utfärdadt anslag voro kallade att åter sammanträda i afton kl. 7, för att då fortsätta behandlingen af det förevarande utlåtandet, åtskildes nu kl. $\frac{3}{4}$ 4 e. m.

In fidem
H. Husberg.